

Hea Kodanik

EMSLi ajakiri kodanikuühiskonnast

nr 1 (51)

talv
2011

Poliitika:
kes suudaks seda mõjuta'

TAAVI VESKIMÄGI:

Huvid pole häbiasi

Artur Sadovski / Postimees

Eestis on kujunenud väärastunud käsitlus huvidest. Kui kellelgi on mingi huvi, siis arvatakse, et tegemist on ilmselgelt ebaausa inimesega, kes tahab midagi teiste arvelt "omastada". Sellele suhtumisele tuginedes loetakse igasugune erahuvi automaatselt avaliku huvi vastuolus olevaks. Huvide väärastunud käsitlus ei võimalda meil olemuslikult kujundada efektiivset kõiki huvitatud pooli kaasavat poliitika kujundamise protsessi.

Definieeritud ja teadvustatud huvide puudumisel ei saa nende eest efektiivselt seista. See on toonud riigi tasandil kaasa eesmärgistatud poliitika asemel – tähtis on tulemus –, protsessipõhise käsitluse – tähtis on osalemine.

Siin on veel teine aspekt. Huvide eest seistes võib kergelt teenida korruptandi tiitli. Eriti lihtne on see just näilisuse kategoorias. Sellised süüdistused, argumenteeritud või mitte, jäävad kergelt külge. Ja mine siis tõesta, et sa pole kaamel. Keegi ei usu. Kui aga midagi ei otsusta, ei saa ka keegi süüdistada valesti otsustamises. Olen nõus, et asjad mitte ei pea olema, vaid peavad ka näima õiged, meil läheb aga väikeriigi kohta liialt auru näilisusele.

Tulemuste saavutamiseks, huvide realiseerimiseks tuleb aga võtta vastu otsuseid. Ja alati ei ole võimalik otsustada võit-võit loogikas, vaid keegi võidab, keegi kaotab. See toob kaasa süüdistused. Tagajärjeks on just detsembris pärast kantsler Mariika Priske juhtumit mitme tippametniku poolt omavahelistes aruteludes öeldud mõte, et las asjad lähevad, nagu nad lähevad, miks meile seda otsustamisega kaasnevad jama vaja on.

See näitab suurepäraselt administratiiv-

poliitika tekkinud maksimaalset isiklike riskide maandamise strateegiat, mille üheks osaks on täiesti objektiivselt ka huvirühmadega suhtluse minimeerimine. Suhtlus on risk. Isegi kokku ei taheta saada, mine tea, mis järeltõlge tehakse. Ametnik pole kindel, et iga tema sõna ei käsitleta hiljem tema vastu.

Ühiskonna huvid saavad põhineda ühiskonna erinevate liikmete huvidel. On täiesti normaalne, et puudutatud pooled võitlevad kõigi legaalse vahenditega oma huvide eest. Oluline on, et otsuste kujundamisel oleks teada, kellel mis huvid on, ehk tagada tuleb huvirühmade senisest oluliselt suurem läbipaistvus. Kõige ohtlikum on eeldus, kus ühiskond usub, et mõni tegelane ajab avalikku asja, kuid tegelikult on ta erahuvid osavalt looritanud avaliku huvi retoorikaga.

Peaksime tunnistama avalikult deklareeritud erahuvisid kui ühte loomulikku otsuste kujundamise protsessi osa. Ja selleks, et huvid jõuaksid otsustajateni võimalikult tasakaalustatuna, tuleks luua enam legaalseid protseduure meie huvide väljasõelamiseks, et poliitikut-ametnikud teaksid, mille eest nad peavad seisma.

Tooksin ühe näite oma tööst. Moodustasime Eleringi juurde elektriturust ja elektrivõrgu arendamise nõukogud. Need on head kanalid, et mõista huvisid ja hoida ära olukordi, kus mõnel osalisel on otsustusprotsessile parem juurdepääs kui teistel.

Kui riik ei kuula oma eri sektorite huvirühmi ja häbeneb või kardab nendega suhtlemist, siis ei kujune ka eeldusi riigi huvipõhise poliitika tekkeks. Näiteks, kas me oleme kuulnud lähenemistest, kus

Eesti ministrid või tippametnikud joonduvad Brüsseli asjaajamistes konkreetsete Eesti äri- või kolmanda sektori huvide järgi? Mõistmata ettevõtete, organisatsioonide, huvirühmade, inimeste huvisid, ei saa me olla riigina edukad.

Globaalne riikide ja ühiskondade konkurents toimub huvidepõhiselt. Meil on paljude teiste väikerahvaste ees tohutu konkurentsieelis – oma riik. See annab võimaluse defineerida oma huvid ja on olemas institutsioon nende realiseerimiseks. Riigi kaudu oleme ülesindatud globaalses konkurents, aga me ei kasuta seda ära, sest meil puuduvad huvid.

Meie, eestlased, oleme väike klann inimesi, kes peaks selgelt defineerima oma huvid ja ajama selgelt huvidepõhist poliitikat. Üldise väärtustepõhise poliitika põhimõtetest tuleb pidada kinni, kuid sellega peab tegelema nii palju, kui on vajalik meie huvide realiseerimiseks.

Miljonilise rahvana on riigi eelis, et meil on olemas president, peaminister, kes saavad ametikohapõhiselt globaalses mõtlemises sisse igast uksest, mis muidu jääks meile suletuks. Peaksime seda palju enam ära kasutama. Ja näiteks Ansip peaministrina võiks just huvidepõhise poliitika paradigmas olla väga hea. Praktiline ja usaldusväärne. See on see, mida on vaja.

Ja lõpetuseks, meil kõigil on huvid. Aga vahe ongi see, et ühtede huvid on teada, teiste omad mitte. Ja mitte neisse ei tuleks suhtuda kahtlustavalt, kes oma huvid deklareerivad, vaid neisse, kes neist vaikivad.

Autor on endine Riigikogu liige, töötanud Rahandusministeeriumis nõuniku ja ministrina, praegu riigiettevõtte tippjuht.

Mõtteid on, mõtteviisi mitte

Lugedes valimisprogramme, võib näha, et vaid paar kuud tagasi presidendi sõnavõistluse kaudu kohmaka “infrastruktuuri” asemele tulnud “taristu” on erakondade sõnavaras kindlamalt kinnistunud kui näiteks “kodanikuühiskond”.

Ei, see pole öeldud ühinemaks tavapärase kriitikakooriga, kuidas programmid on pealiskaudsed, utoopilised, olulist vältivad või mida kõike veel. Võrreldes nelja aasta taguste tekstidega on vabaühendusi puudutav lõppeks kindlalt sammu edasi astunud. Toonaste pigem 19. sajandi kodanikuühiskonda iseloomustanud mõtete – ikka eelkõige ning ainult hea- ja ühistegevus, külaseltsid ja taidlusrühmad – kõrval võib seekordsetest programmidest leida igati tänapäevaseid ja kahtlemata vajalikke samme: räägitakse aruandlusnõuetest, andmete kättesaadavusest, tegevustoetuste vajalikkusest, teenuste delegerimisest ja nõnda edasi. Selle eest maksab kirjutajaid kindlasti tunnustada.

Ning kindlasti ei näita ühegi programmi headust paljalt mingi sõna esinemissagedus. Olulisi sõnu leiab tekstidest küll. Millest aga puudu jääb, on kodanikuühiskonna mõtteviisi omaksvõtt, rääkigu erakonnad pealegi igal võimalusel, kuidas nemadki on ju kodanike ühendused.

Nõnda võib pea kõikidelt parteidelt leida peatüki, kus ühendustele lubatav kenasti koos, ent kodanikuühiskonda käsitletakse kui üht järjekordset teemat, mille kohta erakonnal peab seisukohti olema – samuti nagu näiteks tööhõive, haridus, kultuur või kaitseküsimused. Ei ole jõutud selleni, et arukad, aktiivsed ja hoolivad kodanikud pole asi iseeneses, vaid viis, kuidas jõuda muude eesmärkideni.

Praegused valimisprogrammid on rohkem oma-õiged tarbimisühiskonnale, kus valija on klient, keda veendakse, et pakutav on talle kõige soodsam tehing. Minule meeldib rohkem olla Eesti ja maailma kodanik kui Eesti ja maailma klient, ent sellise võimaluseni pole erakonnad seekord veel jõudnud.

URMO KÜBAR

Kaanepildist

Linnakodanik vaatab ja mõtleb, kuradi grafiti taas. Kunstiteadlikum seltskond jalutab mööda ja naeratab – mmm, meie oma Banksy. Grafiti parem ots on juba 1980ndatest balansseerinud kunsti ja kuritöö piiril. Just toona lennutas uue järele januneva modernistliku kunstiilma pidev ja paratamatu kriis tänavalt galeriidesse teiste seas tänased moodsad klassikud Basquiat’ ja Keith Haringu. Klassikud on nad tõepoolest, surnudki, nagu korralikule klassikule kohane – tõsi, paraku viisil, mis korralikule kodanlasele kuidagi ei sobi.

Grafiti uus suur tulemine kunstiruumi on seotud Banksy nimega ning tema läbimurdega alanud aastatuhande alguses. See meisterlikult *stencil*’it, hämaral tänavanurgal kujutise loomiseks nii sobivat šabloontehnikat valdav paduandekas britt omab sotsiaalset närvi, mis muudab tema tööd publikuga märksa enam suhtlevaks kui steriilsetes galeriikeskkondades eksponeeritud ametliku kunsti.

Ka meie ajakirja kaanel olev pilt on oma inspiratsiooni ammutanud Banksylt. Anonüümne kunstnik on laenatud stiilile lisanud mõnusa annuse kohalikku päevakajalisust ning kõnetab vaatajat taas ootamatult arusaadavamas keeles kui ametlik kunst. Kes teab, ehk võetakse tema tööd kunagi koos krohviga tänavaseinalt maha, tassitakse valgesse kuupi ning neid eksponeeritakse päriskunstina. Siis näeme me juba surnud grafitit.

GRAFITIST:

<http://tuuslam.blogspot.com>

<http://seinalised.wordpress.com>

<http://www.banksy.co.uk>

Sisukord

ARVAMUS ..... lk 2-4
Taavi Veskimägi, Urmo Kübar ja külalistoimetaja Anvar Samost.

EDASI-TAGASI ..... lk 5-6
Aastaruannetest ja avalikust ruumist. Lisaks olulised lühivormid.

LESIKA ..... lk 8-9
Kristina Mänd selgitab, mis on legitiimsus, avatus ja vastutavus.

VÄGA PIKK LUGU ..... lk 10-15
Alari Rammo vaatleb poliitikate mõjutamise viise.

MANIFESTIDE PARAAD ..... lk 16-19
Valik vabaühenduste platvormidest valimiste eel.

IMPORT-EKSPORT ..... lk 20-23
Kristen Paris Venemaast, Roy Strider Mehhikost.

MTÜ-de KAAPERDAMINE ..... lk 24-27
Mari Kodres uurib suhteid poliitikute ja vabaühenduste vahel.

SEADUSANDLUS ..... lk 26-27
Hulk muudatusi vabaühenduste õiguses ja muidugi euro.

EMSL ja TEMA LIIKMED ..... lk 30, 35
Kodanikupäeva töövarjud ehk poolte vahetus, uudised.

NÄGU NIME JUURDE ..... lk 32-34
Regionaalminister Siim Kiisler raporteerib Daniel Vaarikule oma ametiajal õpitust.

KOGEMUS ..... lk 36-37
Sergei Metlev ja Jevgeni Krištšovits noortest ning lõimumisest.

ROHELISEKS KASVAMINE ..... lk 38-39
Noored Kooli õpetaja ja Tagurpidi Lavka lavkatahtlik Mona Mägi.

SOOVITUS ..... lk 41-43
Andreas Kaju raamatud poliitretoorikast, Hille Hanso võrdõiguslikkusest töökohal.

AJALUGU ..... lk 43
Urmo Kübar istus taas valgete kinnastega arhiivis.

Suhelge poliitikutega!

Käes on aeg, mil ajalehtede veergudel ja kõrgetest kantslitest pöörutakse “lihtsa valija” poole: mine valima! Hea Kodaniku külalis-toimetaja, uudisteagentuuri BNS juht, ajakirjanik ja kommentaator **ANVAR SAMOST** on soovitusel nõus, kuid lisab juurde paar mitte vähem olulist suunist.

Tihti vaieldakse selle üle, kas inimesel, kes valimas ei käinud, on üldse õigust poliitikute tegevust arvustada. Ma läheksin ühe sammu edasi ja küsiks, kas niisama kuskil rahulolematuse retoorilisele väljavalamisele ei peaks eelnenema enda valitud volikogu või Riigikogu liikmega suhtlemine?

Olemasolev kogemus lubab kinnitada, et enamiku Eesti valijate jaoks piirduv poliitika mõjutamine numbri kirjutamisega sedelile ja selle kasti laskmisega. See, et valitud rahvasaadiku nime võiks meeles pidada, tundub olevat palju nõutud.

Olen korduvalt küsinud mõne tuttava käest, kes ühe või teise erakonna või poliitiku tegevust karmide väljenditega põhjab, kellele tema oma toetuse kõnealuse esinduskogu valimistel andis. Enamasti mäletatakse erakonda. On ka ette tulnud, et ühtedel valimistel on hääletatud ühe ja teistel valimistel teise erakonna poolt ning paar aastat hiljem polegi enam meeles, kuidas täpselt. Päril paljud aga ei oska öelda valitud rahvasaadiku nime.

Kui nime ei tea, siis pole ka võimalust valitule tema tegevuse kohta tagasidet anda või lihtsalt mingis olulises küsimuses teda oma vaatenurgast teavitada. Viidatud vestluste käigus on selline võimalus alati tulnud teisele poolele üllatusena. Kas ma tõesti lähen Riigikogu liikmele ütleva, kuidas ta peaks hääletama või mingisse küsimusse suhtuma? Miks ta üldse peaks minuga rääkima või mind kuulda võtma? Minu valitud

inimene ei saanudki riigikokku!

Tõepoolest, silmast silma kohtumine ei ole võib-olla alati kõige mõistlikum. Samas võib kindlasti saata kirja või e-kirja. Võib ka helistada, Eesti on ju väike ja läbipaistev ning me ise tunneme uhkust, et suurtele riikidele ja klassiühiskondadena kujunenud rahvastele omaseid suhtlemistõkkeid meil ei ole. Otse vastupidi – paljud poliitikud, kohalike volikogude ja Riigikogu liikmed ning ministrid ei tee oma isiklikust meiliaadressist ja telefoninumbrist mingit saladust.

Kui eelistatud kandidaat ei osutunud valituks, siis saab pöörduda tema valituks osutunud erakonnakaaslase poole. Ja miks ei võiks oma vaateid tutvustada mõne teise erakonna rahvasaadikule?

Usun, et poliitikud mõistavad arukat ja argumenteeritud tagasisidet hinnata. Kui see ei too ka kaasa koheseid märgatavaid muutusi mingites valikutes, siis kindlasti on olemas pikaajaline mõju, eriti kui oma arvamust jagada soovivaid valijaid on palju. Näiteks USA-s on sellisel valijate käitumisel pikk ajalugu.

Teiseks aga soovitav ignoreerida valimisreklaami, vähemalt selle värviliste näpiltide ja poolelauseliste loosungite vormis, ning pigem võtta tund või paar, et selgeks teha, mida sümboolsena ja maailmavaatelt sobivana näiv erakond või kandidaat seni, näiteks viimase Riigikogu koosseisu jooksul teinud on. Kuidas on ta hääletanud, milliseid algatusi teinud või milliseid seisukohti toetanud?

Hea Kodanik on Eesti ainus perioodiline kodanikuühiskonna häälekandja, mis ilmub oma eelkäija EMSL-i infolehega 1994. aastast hea ilmaga neli korda aastas ja trükiarv on seekord 4200.

Kõik autorid kirjutavad siin vabatahtlikkuse alusel – tuhat tänu sule- ja pildimeistritele.

Tekstid valisid ja toimetasid

Mari Kodres | mari@ngo.ee

Urmo Kübar | urmo@ngo.ee

Alari Rammo | alari@ngo.ee

Kujunduse tegi

Karl-Kristjan Nigesen | karl@nigesen.ee

Keele eest hoolitses

Katrin Kern | kkern@ut.ee

Iga sõna eest vastutab

EMSL MTÜ, Rotermanni 8, 10111 Tallinn
664 5077 | info@ngo.ee | www.ngo.ee

ISSN 1736-7263

Internetis loetav www.ngo.ee/heakodanik. **Paaberil** leiad ajakirja EMSL-i kontorit ja maakondlikest arenduskeskustest. Oma postkasti saab ajakirja **tellida**, kui teatad koguse ja kontaktid heakodanik@ngo.ee. Ajakirja jätkuvalt tasuta ilmutumist saab ka **toetada** – www.ngo.ee/toeta.

Hea Kodaniku kirjastamist ja levikut rahastavad **regionaalministri** valitsemisalast Siseministeerium ning Kodanikuühiskonna Sihtkapital.

SISEMINISTEERIUM

Estonian Ministry of the Interior

Hea Kodanik on täies mahus loetav ka portaalis www.netiajakiri.ee

Trükitud keskkonnateadlikus trükikojas ©Ecoprint

“Ühenduste hiilgus ja viletsus sai avalikuks”
(Hea Kodanik 3/2010 lk 22-25)

Aastaruanne video kujul

Et koostada hea aastaruanne, mis on huvitav ja arusaadav ka neile, kelle jaoks organisatsioon tegutseb, ei peaks piirduma ainult riigi nõutava miinimumi täitmisega. Euroopa Noored Eesti büroos andsime seni aastaraamatut välja trükisena, tänavu aga otsustasime selle veebi kaudu.

Ning mitte lihtsalt nii, et paneme kujundatud PDF-faili kodulehele ja ongi valmis, vaid seekordses aastaraamatus saab häid projektinäiteid ja büroo koolitustegevust vaadata videoülevõtetenähtena. Nii on kirjaliku kokkuvõtte lugemise asemel võimalik nii näha tegijaid projektide taga kui kuulda nende lugusid.

Olime aastaraamatut seni pikka aega üsna ühtmoodi teinud, kõvasti vaeva näi-

nud ning trükkimise ja kujunduse peale palju raha kulutanud. Samas olid piiratud nii trükise formaat kui ka nende hulk, kelleni sellega jõudsime.

Muutuse peamiseks põhjuseks oli seega soov jõuda Euroopa Noorte tulemustest ja headest projektidest teavitamisega palju enamate inimesteni, eriti noorteni, keda see võiks inspireerida ja tegutsema ajendada. Siin on veebiraamat mõistagi palju võimsam vahend kui trükis. Lisaväärtuseks oli kahtlemata keskkonnasääst. Selline väljajanne ei saa ka kunagi otsa, tema levitamise ja levimise võimalused on piiramatud.

Detsembri alguseks oli aastaraamatut vaadanud 655 inimest, selle erinevaid lehekülgi vaadatud 5329 korda, enim eesõna ning projektivideosid.

Aastaraamatu videoid kasutame näidetenähtena meie alaprogrammide ajaveebides, oma videokanalil Telepurk ning koostööstel noortega. Aastaraamatust saavad projektide kohta häid näiteid tuua nii programmi esitlejad, nõustajad, koolitajad kui ka büroo töötajad.

Oma üürikese elu jooksul on meie aastaraamat võitnud juba parima veebitoote auhinna kõikide Euroopa Noored büroode vahel korraldataval üle-euroopalisel konkursil IOST Award. Aga palun veenduge ise: <http://euroopa.noored.ee/aastaraamat2009>

REET KOST,
Euroopa Noored Eesti büroo juhataja
SA Archimedes

“Avalik ruum – kas hambutult kaitstud ühishuvi?”
(Hea Kodanik 3/2010 lk 10-16)

Eakad linnaruumis

Linnaruumi kontekstis kipub olema nii, et mõni sümpaatne vanapaar, kes käsi-käes ringi jalutab ja ümbritsevat uudistab, on ikka pigem turistid kui kohalikud inimesed. Meie oma eakad on kas kodudesse peitunud või tõttavad rutakal sammul edasi.

Õhtuti kusagil kohvikus või pubis heidetakse vanematele inimestele võõristavaid pilke. Kui inimesed sellele rahulikult ja väarikalt vastavad, siis küllap pöörduvad ka pilgud, kuid just see esimene pilkude ristamise moment võib olla hirmutav. Meil kõigil on õigus oma kohale ühiskonnas, avalikus ja sotsiaalses ruumis. Eakuse puhul ei tohiks vaadata sünniaastat, vaid pigem taandub see tervisele, elujõule ja teotahtele.

Mul oleks ülimalt hea meel, kui põlvkondadevaheline sidusus suureneks ka avalikus ruumis; et kas või ajakirjandus ei nimetaks vanuriteks juba 55-60-aastasi inimesi. Ka selline sõnavara kujundab üldisi hoiakuid. Pensionile lähevad ju ka tipp-

spetsialistid, teadlased – ei tahaks, et nad arvamusliidritena kaotsi läheksid. Kui inimesed tunnevad, et nad on hinnatud ning neid on endiselt tarvis, aitab see omakorda kindlasti kaasa ka tervise tugevnemisele.

Võib-olla oleks abi ka sellest, kui tutvustada häid praktikaid nii Skandinaaviast kui Euroopast, kopeerida üksteise algatusi. Näiteks Soomes on õpiraskustega lastel võimalik minna klubisse, kus pensionile jäänud õpetajad neid vabatahtlikult aitavad. Ka eakad ise võiksid rohkem organiseeruda ja mõne vabavahenduse luua, et ühiskonnas paremini nähtaval olla.

Hiljuti tutvusin erakondade valimislubadustega Riigikogu valimiste eel. Eakate küsimus taandus eelkõige raviküsimustele, voodipäevatasudele ja toimetulekule. Mitte ükski erakond ei vaadelnud helgemat poolt.

KÄRT MERE,
Vaesuse vastu võitlemise Euroopa võrgustik (EAPN) Eesti juht

Jaga
oma mõtteid ja kommentaare
Heas Kodanikus
käsitletud teemadel
heakodanik@ngo.ee

Väitlema, vaatlema, varivalima ...

Lisaks sellele, et oma valdkondade ja siht-rühmade hääli enne valimisi poliitikutele kuuldavaks teha (vaata selle kohta lk 16-19) on mitmed vabaühendused ette võtnud teisigi tegevusi, et valijad targemaks ja valimised ise paremaks saaksid.

E-Riigi Akadeemia eestvedamisel valmis valijakompass, kus valija saab määrata oma suhtumise 30 seisukoha suhtes ning siis näha, millised on talle vaadetelt lähimad erakonnad. Samuti analüüsib akadeemia koos Tartu Ülikooli tudengitega valimiste internetis toimuvaid kampaaniaid ning seisab järjekindlalt e-hääletamise hea tava tutvustamise ja järgimise eest. Loe lähemalt www.valijakompass.ee ja www.ega.ee

Ehkki valimised Eestis on üldiselt ausad ja õiglasel, ei tohi end uinutada lasta. **Ühing Korruptsioonivaba Eesti** väidab, et vaatlejate kohalolekul valimisjaoskondades on sageli distsiplineeriv toime, rääkimata mõjust kodanikuharidusele ning -tundele. Nii kutsuvadki nad kõiki ärksaid kodanikke vabatahtlikeks valimisvaatleja-teks. Mida selleks tegema peab ning mis on vaatleja õigused ja kohustused, saab

kõige paremini lugeda valimiskomisjoni lehelt <http://koolitus.vvk.ee>. Vaata lisa www.transparency.ee/cm/valimised.

Eesti Noorteühenduste Liit viib vari-valimised noortele läbi seekord üle Eesti. Internetiühenduse olemasolul saavad veel valimisikka jõudmata noored hääletada samade kandidaatide vahel, mis vane-madki kodanikud, ja sel moel harjutada valimistel osalemist, aga anda ka teada noorte eelistustest. Lisaks hääletamisele pakutakse koolides debatte ja simulatsioo-nimänge ning noortesõbralikku materjali erakondade programmidega tutvumiseks. Hääletada saab www.varivalimised.ee kaudu 25. veebruarist 3. märtsini ning tulemused saavad teatavaks 6. märtsil pärast "päris" valimisjaoskondade sulgemist.

Väitlusselts kutsub aga erakonnad ja poliitikaasjatundjad Postimehe veebilehel *online*-väitlustele, et parandada argumen-teerimiskultuuri siinsetes kampaaniates.

Kui ka sinu vabaühendus seoses valimistega midagi ette võtab, anna meile teada aadressil heakodanik@ngo.ee!

Oota, mitmes sektor?

Detsembris lõppenud presidendi sõna-võistlus pakkus mitu uut mõistet ka koda-nikuühiskonna mõjuagentidele. Hea Koda-niku toimetust kaldub küll arvama, et vabasektorist ei tulnud päris asjakoha-ne asendus kõigele sellele, mida seni on nii Eestis kui ka mujal nimetatud kol-mandaks sektoriks – ei mõelda ju ka va-

bauhenduste all näiteks riigi loodud siht-asutusi või omavalitsuste kontrollitavaid MTÜ-sid, kuigi kolmanda ehk kasumi-taotluseta sektori osad nad kindlasti on.

Töörühmale meeldisid sünonüümi-na veel vabakond ja sektori esindajate kohta vabakondlased. Kindlasti on ka need omal moel nunnud, aga kes nüüd

hoogsalt vaba-tama hakkab, mõelgu enne, millist tüüpi organisatsioone ta parasjagu mõtleb. Tänavusest sõnasest läks hetkega käibele taristu, jätkusuutliku asemel tasub proovida öelda kestlik, aga poliitikale kui põhimõttelisele tegevusplaanile (inglise keeles *policy*) ei leitud üldse vastet. Vaata www.sonavoistlus.ee.

Hulk vabaühendusi riigielarves

Rohelised teatasid detsembri alguses, et tegid tänavuse riigieelarve menetlemise käigus 22 ettepanekut Eesti tegusate vaba-ühenduste, eelkõige katusorganisatsioonide ja võrgustike toetamiseks, sh Ees-ti Naabrivalve, Eesti Priitahtlik Päästeliit, Eesti Naisühenduste Ümarlaud jt. Koalitsioon neid ettepanekuid ka toetas, kokku umbes ühe miljoni euro eest.

Roheliste fraktsiooni ja rahandusko-misjoni liige Toomas Trapido põhjendas ootamatut rahasadu eesmärgiga tagada

katusorganisatsioonide ja võrgustike baas-rahastus olukorras, kus valitsusel puudub strateegia vabaühenduste rahastamiseks: "Vaatasime, millised ühendused saavad raha riigieelarvest, millised riiklikest fondidest, ja valisime välja need, kes meie meelest vajasid enim lisa. Üheks kritee-riumiks oli kindlasti roll olla riigile oma valdkonnas partneriks, seda nii konstruk-tiivselt kritiseerides kui ühiste eesmärkide nimel koostööd tehes."

Küsimusele, kuidas erineb niisugune

praktika omaaegse erakondliku kommi-või katuseraha jaotamisest Riigikogus, vastas Trapido, et rohelistel on teinud oma ettepanekud avalikult ja võidelnud selle eest, et organisatsioonid oleksid nimeliselt riigieelarves sees: "Meil pole midagi häbenenud, vastupidi, oleme uhked nii riigieelarves nimetatud kui kõigi te-gusate vabaühenduste üle." Kas rohelistel toetanuks valitsust elarvehääletusel ka siis, kui poleks saanud miljonit jagami-seks? Trapido sõnul ilmselt küll.

Reformierakond kaotaks regionaalministri

Teiste valimislubaduste seas puudutab kodanikuühiskonda mõneti rohkem Reformierakonna idee, mis siirdaks Sise-ministeeriumi regionaalvaldkonna osad kõrvalmajja, nimetades viimases asuva Maaeluministeeriumiks. Nii saaks erakonna meelest maaelu- ja regionaalpoliitika paremini juhitud, kuna portfelli ministri polevat piisavalt mõjuvõimu.

Regionaalministri hallata on praegu regionaalareng ja -haldus, rahvastikutömingud, planeeringud ja usuasjad, kuhu mahub ka paljudes ministeeriumides kodanikuühiskonna eri tahkude edendamiseks tehtava koordineerimine. Viimasesse

puutuvad näiteks ka kaasamine, vabaühenduste rahastamine ja avalike teenuste osutamine.

Kas needki seostatakse maaeluga, kolitakse kolmandasse riigiasutusse või kaoks "Kodanikuühiskonna arengukava" sootuks, Reformierakond täpsemalt ei öelnud, kinnitades vaid kõneisiku vahendusel, et ülesanded tuleb jagada kõige kompetentsemate asutuste vahel, kelleks võivad kõnealuste teemade osas olla Riigikantselei ja Rahandus- ning Kultuuri või Haridus- ja teadusministeeriumid.

Siim Kiisler leidis, et ametikohta on vaja seni, kuni on tegemata haldusreform.

Algas vabatahtlikkuse aasta

Nii nagu mullune oli vaesuse vastu võitlemise Euroopa aasta, on tänavune pühendatud vabatahtlikule tegevusele – ikka selleks, et kogu Euroopa Liidus oleks vabatahtlikkus au sees nii kodanike, võimu kui äride silmis. Eestis anti aastale avalööki jaanuari lõpus ning siniseid tegevusi veavad Vabatahtliku Tegevuse Arenduskeskus (VTA) ning Siseministeerium.

Juba detsembris käis VTA välja uue vah-

va kvaliteeditõendi – vabatahtliku sõbra märgi. Selle kandjate osas võib kindel olla, et seal organisatsioonis on vabatahtlike kaasamine ja juhendamine absoluutselt laitmatu. Märgi väljatöötamist toetas nn Norra vabaühenduste fond ning selle saamiseks tuleb lasta end mõnevõrra läbi katsuda.

Uuri nii aasta kui märgi kohta rohkem www.vabatahtlikud.ee.

Loe läbi tava www.ngo.ee/valimised, hoia silmad lahti ja siis blogi, tviidi, tujuteavita, kirjuta seinale, suitsuga taevasse ja verega alla.

Loe ka ERR-i valimisveebist valimised.err.ee/valvurid, mida arvavad teised valvurid nagu Juhan Kivirähk, Ivi Proos, Mari-Liis Jakobson, Veiko Spolitis, Marek Reinaas, Liisa Sveningsson Past, Agu Uudelepp, Daniel Vaarik, Sulev Valner, Martin Kala jpt.

Tähelepanekuid tava järgimisest ootame info@ngo.ee või ERR-i kommentaariumis.

KA SINA VÕID OLLA HEA VALIMISTAVA VALVUR!

Legitiimsus, vastutavus ja avatus

Vabaühenduste maailmaorganisatsioonis CIVICUS ja Eesti katusel EMSL-is töötanud **KRISTINA MÄND** õpetab, kuidas küsida oma tõhusalt ja tublilt organisatsioonilt, kas ta on ka aus ja eetiline.

Tundub, et oleme Eestis ületanud piiri, kus küsime, kas vabaühendustel on mõju või mitte, kas neid teatakse, nendega arvestatakse või kas neid on vaja. Aastatega oleme saanud neile küsimustele positiivsed vastused.

Selle põhjused on esiteks organisatsioonidevälised: hea seadusandlus; süsteemne rahastamine; tugikeskused nõustamise ja koolitustega; võrgustikud ja katusorganisatsioonid; meedia pöörab tähelepanu ning ühendusi arvestatakse nii poliitikakujundajate kui teenuste pakkujatena.

Seda nimekirja võiks jätkata, kuid loe USAID-i elujõulisuse raportit www.ngo.ee/indeks ja tee ise järeldused.

Teiseks organisatsioonidesisesed: ühendused on muutunud tugevaks, teadlikuks ja tõhusaks, nad suudavad end arendada ehk strateegiliselt oma valdkonna küsimustele läheneda; nad on saanud juurde enesekindlust, väärikust ning suurendanud oma tegevuse ulatust (mõju).

Saavutatut tuleb osata hästi kasutada, olla ka edaspidi tunnustatud ning õigustatud oma tööd tegema ja vahendeid saama. Lisaks sellele, mida ja kellele tehakse, tuleb jälgida ja analüüsida ka, kas tegevus on arusaadav, õigustatud ja ühiskonnas aktsepteeritud, kas tegutseme omaette või teistega koos, kas teame, mis toimub me ümber, või elame ainult oma maailmas, kas me tegevusel ikka on lubatud mõju või teeme ainult suuri sõnu. Järjest enam

ja enam rahastajaid küsib neid küsimusi.

Aga olulisem on, et seda küsivad ka liikmed, töötajad, vabatahtlikud, partnerid, kasusaajad ja sihtgrupid. Selge ja avatud ühendus on juba oma olemuselt palju vastutusvõimelisem.

Neid põhimõtteid nimetame ühenduste legitiimsuseks, avatuseks ja vastutavuseks (inglise keeli *legitimacy, transparency and accountability* – LTA). Paljud on need põhimõtted endale selgeks teinud ja kasutavad igapäevatoos, nt oma eelarvete ja eesmärkide täitmise jälgimise hindamisel; teised on loonud eneseregulatsiooni vahendeid, nt jälgivad Eesti ühenduste eetikakoodeksi (www.ngo.ee/eetikakoodeks)

põhimõtteid ja on need oma tarbeks lahti kirjutanud, nt EMSL-i liikmepõhimõtted; kolmandad koolitavad ja annavad nõu, nt CIVICUS-e veebiseminarid; neljandad uurivad, kuidas LTA-d ühendustes kasutatakse, nt Harvardi ülikooli Hauseri vabaühenduste keskus, jne.

Rahvusvaheline vabaühenduste liit CIVICUS on kokku pannud LTA programmi kahe lihtsa eesmärgiga: tutvustada LTA põhimõtteid ja pakkuda abivahendeid (käsiraamat, andmebaas ja veebiseminarid (*webinar*)). Loe lähemalt lta.civicus.org.

Mida LTA tähendab?

Alustame niimoodi. Igal organisatsioonil on kolm olulist tasapinda. Kõige täht-

sam on visioon, missioon, eesmärk ehk olemuse ja tegevuse põhjendus. Kui need on selged, tuleb selgusele jõuda, kuidas ta neid eesmärke saavutab ehk mida ta teeb: kas pakub teenuseid, kujundab poliitikat, viib ellu projekte või programme; kas õpetab või selgitab, korraldab konverentse, analüüsib või teeb kampaaniaid.

See on tegevuste tasand. Iga tegevus peab aitama kaasa eesmärgi saavutamisele; kui ei aita, pole see õigustatud. Tavaliselt koostatakse selleks strateegiline plaan ja tegevuskava.

Ja siis tuleb kolmas tasand – töökorraldus. Kas tal on liikmed, kes need liikmed on, kas tal on juhatus või nõukogu või mõni muu juhtorgan; kas ta kuulub mõnda võrgustikku; kas ta kaasab või mitte? Ehk teisisõnu, milliseid töövahendeid ja meetodeid organisatsioon kasutab oma tegevuste teostamiseks ja seeläbi oma eesmärgi saavutamiseks.

Kus asub LTA?

LTA on osa me olemusest ja tegevusest sellest hetkest, kui üldse mingi eesmärgi seame. Eesmärgiga anname oma huvi-gruppidele teatud sõnumi, et soovime teha selliseid asju, sellisel viisil ja selliste vahenditega. Mida avatumad ja selgemad oleme, seda kergem on meist aru saada, meid toetada ja meiega koostööd teha.

Avatus tähendab organisatsiooni eesmärkide, tegevuste, protseduuride ja väärtuste avatust, nt avalikud ja/või poliitilised seiskohad, eestkostetegevus, nõukogu valimine jne. Avatud organisatsioon tähendab, et ühendus on aus, selge ja läbipaistev oma töö, otsuste, rahastamise, saavutuste, läbikukkumiste ja info levitamise suhtes. Aga hoiatus: avatusega ei saa ka liiale minna ja iga detaili pole vaja kohe kõigile kuulutada. Lisaks, maailmas on terve rida riike, kus avatus võib ühendusele olla saatuslik. Sellest aga loe lähemalt CIVICUS-e kodukalt. Eestis ei ole kohutavaks varjamiseks küll mingit põhjust.

Aga liigume edasi – vastutavus. Võib argumenteerida, et mida avatumad ja ausamad oleme, seda enam saab meid me lubaduste ja eesmärkide eest vastutavana hoida. Aga me peame seda tegema nii-kuinii, sest ühenduse suurim vara ei ole ju mitte raha, vaid inimesed ja maine ehk sotsiaalne kapital. Ühendus on vastutav, kui on paigas, kuidas ta annab aru, kuidas ta oma tööd korraldab, kui ta oma juha-

tust või nõukogu valib ja kui järgib kas oma sisemisi või üldisi eetikakoodekseid või põhimõtteid. Pole üldse keeruline.

Ja siis legitiimsus. Avatud ja vastutav ühendus on igal juhul legitiimsem, ehk on tal alati rohkem autoriteeti. Ühendus on legitiimne, kui tema olemus, eesmärgid ja tegevus on arusaadavad, kui ta täidab seadust (see ei tähenda, et peab iga poliitika või seadusega nõus olema, kuid rikkumise asemel teeb tööd selle muutmiseks), kui temaga seotud inimesed on lugupeetud ja kui tal on teemaga tegelemiseks vajalik kompetentsus (see on nagu ühenduse CV).

Sellisel ühendusel on õigus olla ja te- gutseda ühiskonnas ning rohkem mõju, jõudu ja edu, ütles Michael Edwards, endine Fordi Fondi valitsemise ja kodanikuühiskonna valdkonna direktor.

Kas LTA on ikka vajalik?

Harvardi ülikooli Hauseri vabaühendus- te keskuse asedirektor Dave Brown arvab, et ühendustel on kasulik LTA üle mõelda ja seda järgmistel põhjustel.

Esiteks, peamiselt ühendused ise on need, kes nõuavad teistelt avatust ja vastu- tust. Teiseks on hea valmis olla, et vastata enda avatust ja vastutavust puudutavatele küsimustele. Varjamine ja vabanduste taha pugemine ei ole kindlasti aususe ja legitiimsuse tunnused. Kolmandaks kasvab ühenduse liikmete, toetajate, siht- gruppide, töötajate, vabatahtlike ja teiste sihtgruppide lojaalsus ja lugupidamine.

Neljandaks, ühendus näitab, et tema kasutatav info on usaldusväärne ja et tal on seetõttu omakorda õigus teabele. Sageli on ühendused hädas sellega, et ei saa infot. Aga sama võivad öelda ka me partnerid, kes meie enda käest infot ei saa.

Viiendaks, kui me hindame ise oma te- gevust, siis on meil kergem avastada vigu ja teha parandusi. Ja kuuendaks, ühendu- sed ühendavad inimesi ja saavad vahen- deid ühiskondlike väärtuste, vajaduste ja eesmärkide nimel. Seetõttu on meil juba sisse programmeeritud kohustus seda te- ha avatult, vastutavalt ja legitiimselt.

Kokkuvõtteks on üks asi kindel. LTA tegeleb sinuga ka siis, kui sina LTA-ga ei tegele, sest see hetk, kui me ütleme, kes me oleme ja mida soovime teha, vastuta- me oma lubaduste eest.

Loe ka EMSL-i hea valitsemise käsiraamatut www.ngo.ee/trykised.

Neli meelespead

Esiteks, kõik LTA eesmärgid ja vahendid ei sobi igaühele. Valik ja kasutamise ulatus ning mõtte- kus sõltuvad ühenduse eesmärgist, suuruselt, missioonist ja valdkonnast. Näiteks on normaalne, et Lastekaitse liidu liikmete nimekiri on avalik, aga HIV-positiivsete inimeste liidul mitte. Või et EMSL kasutab vabatahtlikult ühe aruande meetodina auditit, aga seda oleks liialt nõuda 10000-kroonise käibega väikeselt seltsilt.

Teiseks, LTA-ga ei ole vaja tegelema hakata liht- salt välise surve või moe pärast; seda tasub teha ikka eelkõige enda ja oma liikmete või sihtgrup- pide pärast ja õigetest põhjustel.

Kolmandaks, enne kui hooga LTA-ga tegelema hakata, tuleb seda arutada juhtorganite, töötaja- te, liikmete ja ehk ka toetajatega. LTA võib kaasa tuua ka sellise info avalikustamise, milleks kõik kohe valmis ei ole.

Neljandaks, tee endale täpselt selgeks, kui avatud, seaduslik ja vastutav sa oled ja kui LTA sa soovid olla. Kas ka sinu inimesed omavad ja jagavad neid teadmisi? Kui nad nt kahtlevad ühenduse aususes või väärikuses, siis kuidas saavad teised sind tõsiselt võtta? Pole ju mõtet kirjutada, et oleme hirmsasti avatud ja läbipaist- vad, kui töötaja ei suuda vastata küsimustele või leida vajalikku infot.

LTA töövahendid

Soovitan vaadata, kasutada ja jagada kolme olulist (seni ingliskeelset) töövahendit. Esiteks, LTA programm on kokku pannud komplekti mei- le teadaolevatest ja toimivatest vahenditest ja materjalidest, mis aitavad LTA-d paremini mõista ja kasutada. Teiseks, kuna LTA nõuab lisaks os- kustele ka mõistmist, siis alustas CIVICUS veebi- seminaridega, millega saab liituda. Kolmandaks, valmis on ka LTA käsiraamat, mille keskmes on soovitused ja ideed, kuidas olla LTA ja mida teised ühendused selles vallas teevad. Kõik on saadaval <http://lta.civicus.org>.

Ka Eestis liigume sel teel. Mullu mais kor- raldasid Ühing Korruptsioonivaba Eesti ning vabaühenduste korruptsioonivastane võrgustik konverentsi "Korruptsioon, kodanikuühendused ja läbipaistvus", et vaadelda ühenduste rolli ühiskonna läbipaistvuse tagamisel ning arutleda põhimõtete üle, mida vabaühendused ise peak- sid järgima, et olla ausad ja sõltumatud.

Pöllumeestel on linnasakste hirmutamiseks alati vägevat atribuutikat – 2009 toodi Toompeale jõumees Ott Kiivikas ning kaks vasikat.

Veteranide tungival nõudmisel

Poliitikas osalemiseks ja otsuste mõjutamiseks on kõigil huvigrupidel ja eriti vabaühendustel lõputult meetodeid – meeleavaldustest allkirjade kogumiseni ja tutvuste kasutamisest ökoterrorismini.

ALARI RAMMO vaatles neist mõne senist toimet Eestis.

Huvide esindamist ja kaitsmist nimetatakse inglise keele kaudu lobi tegemiseks, kuid eesti keeles on mõiste saanud juba sõnastikes negatiivse tähenduse – kuluaaripoliitika, tagatreplus, mõjustamine kingituste ja altkäemaksu kaudu. Vaevalt tähendus nüüd praktika tõttu kujunenud on, aga lobistideks kiputakse pidama pigem ärihuvide esindajaid ja olgu peale, ehk ongi vaja eristada äri- ja avalikke huve, mis kipuvad vahel ristuma.

Riigikokku kandideeriv vandeadvokaat ja energiafirmade huve kaitsnud Kaja Kallas muretses suvel oma ajaveebis, et kui mõned huvid või grupid liigitada headeks ja lubatuiks ning teised mitte, liigub huvide esindamine lihtsalt pöranda alla: “Keegi ei julge isegi iitsutada, et on mõne poliitikuga kohtunud, veelgi hullem – rääkinud enda tegevust puudutavast seadusest. Kõik kahtlustavad kõiki ja kõik kardavad kõiki. Seda me ju ei taha?”

Kuidas siis vähendada kas või avalike ja erahuvide vastandumist nii, et parlament suudaks teha otsuseid õiglasel keskel ja et üks huvigrupp ei jääks oma salamisi saadud võidu otsa värisedes istuma, millal avalikkus selle nüüd avastab? Kallas rõhutab, et soodustada tuleks kõigi huvide selget väljendamist, mis aitakski leida ühisosa era- ja avalike huvide vahel ehk kokkuvõttes ühiskonnale parima lahenduse. Aluseks võiks tema meelest võtta Euroopa Komisjoni soovitatud käitumiskoodeksi parlamendi ja valitsusasutuste juures oma huvide esindamisel. Eestis kusjuures säärast oma eetikanormi polegi.

Kõlab natuke idealistlikult? Seadusi saavat ju lausa raha eest osta, väitis ühe suurettevõtja sõnadele tuginedes endine õiguskantsler ja EMSL-i nõukogu liige Allar Jõks hiljuti Riigikogus. Aga vaatame natuke lähemalt, millised tööriistad vabariiklastel üldse kasutada on ja kui teravana need on end tõestanud.

Eesti Noorteühenduste Liidu (ENL) noortepoliitika spetsialist Martti Martinson peab kõigile info- ja suhtluskeskondadele ning kaasamise heale tavale vaatamata olulisimaks töövahendiks isiklike kontakte – kergem on saada infotki, rääkimata sinult arvamuse küsimisest. “Ei piisa, et ametnik või poliitik on kuulnud meedias organisatsiooni nime. Peab ikka korra-kaks mingis situatsioonis olema

nägu näinud,” ütleb Martinson.

Muidugi ei taga parlamendiliikmete või ametnike tundmine tahtmise läbisurumist. “Aga infogi on kättesaamatu,” pöörab ta, “eriti Euroopa Liidu teemal.” Aastaid ametkondade ja parlamendi vahet saalinud Martinsonil on suurele kontaktidevõrgule vaatamata siiski kahju, et isiklikud suhted nii suurt rolli mängivad: “Kui inimesed vahetuvad ühel või teisel pool, on ka suhtlemine läbi.” Kaja Kallas päris sama muljet ei jaga ja tema kogemuses on ametnikud üldiselt vastutulelikud vähemalt telefonitsi infot andma: “Kuigi oma huvi üles näidates olen siiski pidanud ise olema aktiivne. Sellest, et sulle lubatakse edasistest arengu-

Soodustada tuleks kõigi huvide selget väljendamist, mis aitakski leida ühisosa era- ja avalike huvide vahel.

test teada anda, küll kinni ei peeta.”

“Kõige tõhusam on osaleda ministeeriumi tasemel ja algfaasis, kindlasti enne kooskõlastusringi,” õpetab Martinson. Ja kui ministrit teema ei huvita, tuleb suhelda niigi tööga ülekoormatud ametnikega. Kallaski leiab, et ametnike tasandil ja võimalikult vara töötaks kaasamine kõige paremini, sest hiljem on oht pöörduda poliitiliseks ja jõuda avalikkuse suurema surve alla: “Ametnikud seda aga sageli ei soosi, sest see tähendab ühest küljest rohkem tööd ja teiselt poolt võib kaasa tuua süüdistusi seotuses huvigruppidega.”

Probleemiks on Kallase hinnangul ka lü-

hikesed tähtjad, mis ei võimalda õieti arvamust avaldada ega ammugi ametnikel neid arvesse võtta: “Nii pääsevadki löögile pigem need, kes kõvemini häält teevad. See aga ei pruugi alati tähendada kõige õigemaid ettepanekuid. Kui aga kaasatakse ainult linnukese kirja saamiseks, et oleme esindajatega rääkinud, sisuliselt ei kavatseta aga arvamust arvestada, siis on asi hull.”

Eesti Loomakaitse Seltsi (ELS) tegevjuht Evelyn Valtin kinnitab sama – kui ametnikud ise midagi soovivad, eriti Euroopa Liidu “nõudel”, on kõige kiire taga, aga uute kodanikelt tulnud ideede menetlemine võib venida ja venida ja venida. Ametnike endi initsiatiivi juures jääb plusspoolele vähemalt see, et seisu-kohti ja huvigruppidega mitteametlikult põhjendatakse siis rohkem.

“Loomakaitse seaduse muudatused pakusime välja ligi kaks aastat tagasi ja see polnud esimene kord. Taas jäid need Riigikogus ootele, siis öeldi, et nüüd tuleb suvi vahele, sügisel vabandati saabuvate valimistega ehk kogu aeg leiti põhjusi, miks ei saa tegeleda, kuni selleni, et ühiskond pole valmis,” väidab Valtin. Avalik arvamus võib loomakaitse küsimustes näiteks üldse puududa ja heal juhul suudetakse lemmikloomade kannatusi mõista, aga teiste loomade õigused jäävad veel väga võõraks, nii et toetust ei pruugi kusagilt saada.

Uutele osaleda üritajatele soovib Valtin igal juhul põhjalikku eeltööd: “Mida rohkem oleme andmeid ja arvutusi välja pakkunud, seda vähem on ametnikel lisatööd ja seda suurem on tõenäosus, et midagi arvesse võetakse,” ütleb ta, lisades, et sageli pole kodanikel küll vajalikele

Mullu kevadel kleepis Kalamaja vastupanuliikumine aguli täis üsna ühesid ähvardusi parkimiskorra muutmise vastu.

Arno Mikkor / Eesti Päevaleht

Kaarel Tõigas / Öhtuleht

Estonia teater andmas Riigikogu hoovil kontserti protestimaks eelarvekärbete vastu. Pildil endiste baleriinide taastulek.

Raigo Pajula / Postimees

Ka kümne inimesega demonstratsioon võib saavutada suure tähelepanu, kui üheks osalejaks on Arvo Pärt. Detsembri viimasel päeval avaldati Vene saatkonna ees toetust Hodorkovskile ja Lebedevile.

andmetele ligipääsugi, ammu oskust arvutada, palju mõni muudatus määruks riigile maksma võiks minna. Kõige lihtsam, muigab Valtin, on tegelda küsimusega, kus probleemi veel polegi. Nii läks suhteliselt ladusalt läbi sellise spetsiifilise väärkohtlemise keelustamine nagu hanked toruga sundtoitmine, kuna reaalselt keegi niimoodi pasteeti Eestis ei teinudki, puudusid ärihuvid, võimalik töökohtade kaotus jms.

Ütleme nüüd, et läkski nii, et töösolevale dokumendile esitatud ettepanekutele jäid ameti või ministeeriumi kõrval kurdiks. Mis edasi? Ministeeriumist väljaläinud eelnõu muutub järgmistes etappides tavaliselt vähe, heal juhul saab otsida toetust teistelt ministeeriumidelt, et need juhiks oma kooskõlastuskirjaga mõnele küsimusele tähelepanu. Lootust, et sõbralik minister valitsuse istungil häält teeks, ei ole – õige hetk temalegi oli ametlik kooskõlastusring.

Edasi läheb osalemine veel keerulisemaks – Riigikokku – ja sealsete arutelude tulemusi ei oska ka Nõia-Ints ja Igor Mang kahe peale ennustada. Ei saa isegi väita, kas poliitilise huvi olemasolu mõnes küsimuses on pigem hea või halb, ent nagu Kallaski viitas, on “poliitiliseks pööramine” pigem negatiivse tähendusega areng – ratsionaalset arutelu enam loota ei tasu.

Martinson peab Riigikogu komisjoni istungil osaleda saamist siiski mõjuselt teiseks kanaliks, kus sageli jätkub küll vaidlus samade ministeeriumiametnikega, kellega paar kuud tagasi lõpetati. Huvigrupp peab tema sõnul seal ametnikust kõvasti rohkem eeltööd tegama. “Milles pole poliitilist seisukohta, selles usaldab Riigikogu pimesi ametnike sõnu ega süüvi eriti millessegi – ei loe argumentide veenvus, vaid see, kes sa oled.

Huvirühmi võetakse rohkem asjaarmastajana, pole ju noorte teemad ka suure rahaga seotud ega avalikkuse huviorbiidis.”

Hüva, ehk suhtutakse vaid uljastesse noortesse nii, aga Martinsonile teeb ka muret, kui otsuseid teevad tegelikult vaid vähesed isikud ja jutt ei käi müstilistest parteide tagatubadest, vaid ikka Riigikogu komisjonidest. Istungi kvoorumiks on kolmandik ehk keskmiselt kolm inimest, ja ühel viimasel arutelul just nii palju kohal oligi, kummutab Martinson parlamendiliikmete sagedase väite, et just komisjonides käib kibe töö ja ärgu avalikkus vaadaku vaid täiskogul osalemisi.

Küllap on see juhuslik ja loodetavasti erandlik näide, aga Martinson lisab aspekti, mille valguses ei tundugi, et “Riigimeeste” sari oma grotesksusega parlamendi komisjonile väga liiga teinuks. Nimelt arvestatakse noorte kogemuses huvigrupiga vaid siis, kui see ise istungil esindatud on: “Kirjalikud ettepanekud on suhteliselt mõttetus, kuna kui nende esitajat pole laua taga ja ministeerium on vastu, hääletatakse need komisjonis aruteluta maha.” Või siis küsitakse, milline vabaihenduse kümnest ettepanekust oleks “meile” kõige valutum ära teha, et “teie” siit parema tunde lahkute. Nii läks mullu vaidlusega noorte volikogude teemal.

Loomulikult ei pörka huvid alati nii, et vabaihendid tahavad midagi, ametnikud on vastu ja parlamendil on ükstepuha. Kui Sotsiaalministeerium oli seksiea tõstmise poolt ja ENL mitte, kasutas samuti vastu olnud Justiitsministeerium just ENL-i argumente. “Siis tulid küll nende liberaalsed vaated välja, et seksida peaks 14-aastaselt tohtima, aga MTÜ-desse astumiseks tuleb emalt-isalt luba

Riigikogu arutelude tulemusi ei oska ka Nõia-Ints ja Igor Mang kahe peale ennustada.

küsida,” ironiseerib Martinson viimase aja kirklikuma debati üle. Martinson kasutab muuseas väljendit “ise enda kutsumine komisjoni istungile”, mis tähendab, et tuleb esitada palve komisjoni esimehele. Noortele pole seni ära öeldud, aga eks nende näod on juba tuttavad ka.

Teine viis parlamendis toetust saada on erakondade fraktsioonide koosolekutel, mis toimuvad kolm korda nädalas. Kaks ja

pool aastat Riigikogu suurimat, Reformierakonna fraktsiooni juhtinud Keit Pentus kinnitab, et iga kahe nädala tagant käib nende koosolekutel mõni ühendus või huvigrupp oma mõtteid jagamas ja suuremate eelnõude puhul tulevad asjaosalised kohtuma. “Mitu eelnõu on tänu nendele kohtumistele väga palju paremaks saanud. Sarnane mudel töötab ka mitmes komisjonis ja nii peabki olema,” lisab Pentus. “Seepärast ei jaga ma üldse nende diivanikriitikute sarjamist, kes ütlevad, et kui fraktsioon või komisjon mõne huvigrupi ettepanekuid toetama asub ja selle järgi ka seadust muudab, on tegu millegi ennekuulmatu ja häbiväärse lobitööga.”

Martinsoni kogemuse kohaselt fraktsioonides kuulatakse rohkem ja arvamust avaldatakse vähem, ehk nende kohtumiste eesmärk on tavaliselt üldisem teadlikkuse tõstmine valdkonnast või organisatsioonist, või fraktsiooni seiskoha saamine konkreetsele ettepanekule. Pentus paneb siinkohal huvigruppide südamele esinemis- ja argumenteerimiskuste arendamist. “Ärge tulge kohale uduse pilgu ja segase jutuga, aega on kõigil vähe ja udutamise ei veena te kedagi. Mis läheb selle ettepaneku järel paremaks? Kui paljusid see puudutab? Kui kaasnevad kulud, siis mille arvelt?” loetleb ta olulisemad küsimused.

Vabaühenduse jaoks pole vähetähtis muidugi tõik, et ametnikega tulemust saavutamata parlamendi rammimine võib tekitada edasisi suhtlusprobleeme. “Ametnikud kipuvad solvuma juba siis, kui minnakse neist üle kõrgemate ametnike või ministri juurde. Poliitilist mõtlemist neil aga pole; näiteks, kas poleks kasulik mõnes küsimuses meediakära vältimisekski huvirühmale vastu tulla,” märgib Martinson.

Millal tasub otse ajakirjanduse poole pöörduda? Meedia saab ju tavaliselt sama palju sõimata kui ametnikud ja poliitikud, kes ei saavat kunagi asjast aru. Debatit ärgitamiseks on meedia üsna ainuvõimalik kanal, selle kaudu hoiakute surveamine on aga libedam tee. Abi on siis, kui kajastus võib kahjustada ministri või erakonna positsiooni ja teemast saab kedrata teise ja kolmanda artikli, nagu toimis see edukalt Tallinna noorsootöö keskuse likvideerimise vastu seismisel. Noori ei aidanud kummatigi Keskerakonna nädalatepikkune tümitamine viimaste kohalike valimiste ajal, kui linnavõim keelas koo-

lides varivalimiste korraldamise. Koolidesse “valimispropagandat” ei lubatudki, aga kajastus tõi projektile toetust ja uusi koostööpakkumisi.

Üheks igipopiks viisiks meelsust näidata on allkirjade kogumine. Ent kui palju on piisavalt allkirju, et nendega peaks arvestama? Kas on vahet, kes aktsiooni taga seisab? Kas kohalikes küsimustes võivad ka kaugemal elajad toetust avaldada või ei peaks nende hääli arvestamagi? Tahame me äkki üldse igal aastal nelja referendumi nagu roheliste kiidetud Šveitsis?

Keit Pentus annab teravalt mõista, et aktivistid kipuvad teinekord välja ilmuma päikesevarjutuse sagedusega ja sisulisema huvita: “Kui allkirju kogutakse lihtsalt sel-

Meedia saab ju tavaliselt sama palju sõimata kui ametnikud ja poliitikud.

leks, et saada korraks uudisnupp Delfisse ja tegelik probleemi lahendamine ei paku üldse huvigi, siis on see inimeste lollitamine!” Allkirjade kogumine ja Riigikogule üleandmine on tõepoolest vahel mõne protsessi viimane faas, “Aktuaalne kaamera” teeb lühikese klipi, kus Ene Ergma surub järjekorsetel allkirjade üleandjatel kätt rutiinse naerutusega nagu järgmise uue suursaadikuga kohtudes, ja ongi kõik. “No kui tõenäoline on, et sellist tegelast edas-

pidi parlamendis tõsiselt võetakse?” küsib Pentus, kellele üks mõne aja eest patsaka allkirju üle andnud tegelane ütles vastuseks küsimusele, mis algatusest edasi on saanud, et on selle ühekordse asja juba unustanud.

“Ja muidugi,” lisab ta, “pole parlament päris selline koht, kus kõik saavad oma kolm soovi postkasti poetada ja vaadata, kuidas need nõiaväel täituvad – erinevate huvigruppide soovid võivad samas küsimuses olla risti vastupidised.” Nii pole ka allkirjade kogumisel harv, et korraga koondatakse samale asjale nii toetust kui vastalisi – internetis kogunes näiteks vabadussamba pooldajaid ja vastaseid umbes sama palju; sotsid said üle 30 000 allkirja Tallinna-Tartu maantee laiendamise poolt, säästlikumalt mõtlejad toetasid vastukaaluks aga keskkonnakaitsjate väidet, et maantee asemel tuleks eelisarendada ühistransporti.

Kelle tahtest siis juhinduda? Ajaleht Sakala tegi mõne aasta eest nalja, et allkirju kogutakse omaaegse telesaate “Poolt ja vastu” taas eetrisse toomise poolt ja vastu (ühingud Poolt ja Vastu Poolt ning Poolt ja Vastu Vastu). Nali naljaks, aga just selline see kodanikuühiskond ning arvamusevabadus ongi.

Nii huvigruppe kui allkirjade kogujaid kahtlustatakse tihti, eriti parteide endi poolt, et kes nende taga tegelikult seisab – küllap ikka mõni teine partei ja enamasti parasjagu opositsioonis olev. Eesti suurimad allkirjakogumised kannavadki

Teinekord võib meel avalduda rahus ja vaikus. 2010 märtsis süütati Vabaduse väljakul tuhandeid küünlaid küüditatute mälestuseks.

Teet Malsroos / Öhtuleht

Just see episood aastal 2006 viis protestijad türmi ja kohtusse, Banaani-Olga hüüdnime teeninud abilinnapea pääses aasta hiljem 2200 häälega Riigikokku.

erakondade varju ja lõputuid kahtlustusi võltsimises, olgu need siis toimunud Edgar Savisaare poolt või vastu, kui meenukaimat vastasseisu meenutada.

Ja ega see pole lõppenud. Pealinnavõim tavatseb siiani oma seljatagust valitsuse vastu tugevdada lasteaedades; Reformierakond on omakorda kogunud allkirju Tallinna linnavalitsuse vastu. Üht sellist aktsiooni vedanud Keit Pentus ei pea õigeks küsimustki, kas erakonnad on õigustatud pigem kodanikele omast viisi kasutama. "Muidugi on, erakonnad on samasugused kodanike ühendused," ütleb ta, "ja vastandada neid kodanikuühiskonnale on vale."

Veel kord Liba-Sakalast, kus Võrus elav Kaarel Hindu kurtis allkirjamaania üle: "Varsti ei saa enam peldikusse sitale ka minna, ilma et keegi hakkaks selle vastu või poolt allkirju koguma." Tema hakanud koguma allkirju selle vastu, et alatasa allkirju kogutakse, lootes 50 000 toetajaga algatada seaduseelnõu.

Adressaatidele tülikamaid ja n-ö ameerikalikke meetodeid, nagu kirjade, e-kirjade või faksidega pommitamine, Eestis veel

eriti rakendatud pole. Kuigi just jaanuaris avastasid Riigikogu liikmed, et korra tunnis potsatab neile postkasti uus toetus-avaldus hõimupäeva kehtestamiseks.

Martti Martinson eristab osalusmeetodites aktiivseid ja passiivseid osalisi ning allkirjade koguminegi langeb teisele poolele: "Kahe sekundiga kusagil allkirja andnud inimesed pole otsustajal akna ega ukse taga, poliitik ei tunne, et huvigrupp

Näib, et agressiivsus hirmutab inimesi ja blokeerib selle sõnumi vastuvõttu.

oleks tal realselt turjal ja oma õiguste eest seistes ka muuks valmis."

Nii et kõige mõjukam on ronida Toompeale kohale? Meeleavaldustel on Martinsoni arvates siiski mõtet vaid juhul, kui sel on taga mass, mille kokkusaamine nõuab väga palju vaeva, aga Eestis ei osata ülepea meeleavaldusi korraldada: "Mind ka ei kotiks 5-10 plakatitega inimest Sotsiaalministeerumi ees, aga kui terve Gonsiori tänav oleks meeleavaldajatest umbes ..."

Noor ajaloolane Aro Velmet kirjutas

Eesti Ekspressis, et tulemusteks on alati ühetaoline reaktsioon: "Mis nad karjuvad ja trambivad nii palju, nii ei aeta ju asju. Pole need lood nii hullud midagi ja üleüldse, mis see kõik minusse puutub?" Äärmiselt juhul kirjutab eestlane kuskile mingi kirja või käib aeg-ajalt valimas (kui ilm lubab), õiendas Velmet, väites, et liberaalse demokraatia toimimiseks on aktivistid hädavajalikud.

Loomakaitaja Evelyn Valtin ei ole kindel demonstratsioonide efektiivsuses, sest tundub, et eestlastele selline lähenemine peale ei lähe: "Vaamatata olulisele sõnumile ja aktsioonile saadud kajastusele näib, et agressiivsus hirmutab inimesi ja blokeerib selle sõnumi vastuvõttu."

Vaadata on huligaansuse piirile jäävat käratsemist natukegi mässumeelsematel muidugi põnev, nagu kaasnevad tõsiste inimeste kimbatustki. Siiani leiab Youtube'ist video aastatetagusest stseenist, kus Prusakovi rattatühingu kutid läksid Tartu maantee rekonstrueeritud teelõigu avamisele omal lõbusal moel küsima, kuhu jäid uhkelt bulvarilt rattateed. Muuhulgas vehkis keegi ülemealikushoos abilinnapea Olga Sõtniku nina ees ja häiritud poliitik

tegi politseile avalduse, et teda rünnati (banaaniga). “Neli jobu tahtsid üritust ära rikkuda,” torises toonane majandusminister Edgar Savisaar kaameratele.

Jobudega läks kusjuures nii, et kaks neist said väärtemenetluse järel politseilt hoia-tuse, üks jõudis aga kõige organiseerimises süüdistatuna suisa kohtusse välja. Mõisteti õigeks. Kas süüdistuste tõttu, aga poisid vaatasid just siis, et äkki aitab suvalisest lallamisest, ning löid midagi päriselt uut – Uue Maailma Seltsi.

Sajaprotsendiliselt toetavad meelevaardusi ilmselt ajakirjanikud, kellele on isegi rahumeelsed piketid oma tavatuses enamasti uudisväärtuslikud ja nii pääseb pildile kui tahes vähete osalejate või perifeerse sõnumiga. On's kolme kasukapoe ees lödiseva palja plikaga protest kasutu? Evelyn Valtin nii ei leia: “Ka väikesest meediakajastusest jääb märk maha, info aktsioonist internetti alles, nii et avalikkuse teadlikkusele aitab kõik kaasa.”

Kord hargnes vaid paari kahvatu noorukiga piketikesest tsirkusloomade kaitseks suisa omalaadne saaga. Tsirkuseperemehel Lauri Viiknal läks nende plöksimise peale oma telgiukse taga hari nii punaseks, et ta asus aktiivsele vasturünnakule. Näiteks hankis ta nutika lähenemiskeelu – registreeris tsirkusetenduste ajaks samasse kohta taimede huvi kaitsva avaliku koosoleku ja keegi teine ei saanud, vähemalt ametlikult, 300 meetri raadiuses teist üritust lihtsalt korraldada. Just nagu Tallinna geioiguslaste vastukaaluks tegid Tartu konservatiivid heteroparaadi, valis ka Carabas Barabas samad relvad – Viikna nikerdas valmis ka loomasõprade vastase kodulehekülje Taimede Nimel, kus kurgiviilud niutsuvad, et nad vihkavad taimetoiutlasi, ja porgandiema kaisutab nutvat porgandibeebit, kes tunneb ju ka valu.

Valtin märgib, et näiteks tsirkusloomade kaitseks on ka teisi viise teadlikkuse tõstmiseks: näiteks saata tuuri sponsoritele kirju loomade õigustest – “Äkki nad lihtsalt ei tea, mida toetavad?” – või lobistada omavalitsuses, et need keelduks loomi kasutavatele tsirkustele avaliku ürituse luba andmast. Liikumise Loomade Nimel liige Kristina Mering kurtis toona lehele, et Viikna kutsus enamasti neid nähes politsei (kuna näiteks sebra võib ruuporite kärast ehmununa rahva sekka tormata), kusjuures lõpuks sattus gümnasistist loomakaitsja

lausa kaitsepolitsei huvi alla. “Me ei saa rääkida kodanikuühiskonnast, kui iga teisitimõtleja maha trambitakse,” kurtis Mering 2009. aastal Päevalehes avaldatud kolumnis “Minu tagakiusamise lugu”.

Tundub ühtaegu põnev ja naeruväärne, sest maailma mastaabis on see konnatiigis solberdamine – arenenumates kodanikuühiskondades ei jõua sa tänaval isegi Starbucks öelda, kui järgmine plakat ja anne-

Me ei saa rääkida kodanikuühiskonnast, kui iga teisitimõtleja maha trambitakse.

tuse või allkirjakoguja sind tülitab, ning suurtel põhjustel toimuvad meelevaardused on ikka nii rõõgatud, et väikesed vestlused Eesti politseiga tunduvad süütu lapse lalinana. Ja suurte protestide vastu kasutatakse ka suuremaid vastumeetmeid.

Tartu Ülikooli politoloog Martin Mölder kirjeldas aasta eest Kopenhaagenis kliimafoorumil toimunut kui jõulist sõnavabaduse ja demokraatia piiramist. Enne ürituse algust seadustati riigis nimelt – ei, mitte Valgevenes või Venemaal, vaid paljudes sõdadeski neutraalseks jäänud Taanis – ennetavad arreteerimised. Nii kõrgetasemelisele üritusele vurab kogu maailmast alati tuhandeid või lausa kümneid tuhandeid demonstrante, igaljuhul mingi sõnum taskus. Ja sadade kaupa vedas politsei neid 12 tunniks ka kiiresti türmi. Umbes nagu meil pronksiöödel. Süüdistus millegigi rikkumises esitati Mölderil sõnul lõpuks Kopenhaageniski vaid käputäiele ehk tegi Taani riik politsei näol kõik, et demonstrandid oma eesmärgi ei saavutaks.

“Jah, meelevaardustega kaasneb palju ohte. Nad võivad sünnitada vägivalda, neid võivad ära kasutada populistlikud poliitikud ja nad võivad muutuda “kampaaniateks”, mis mängivad eelkõige massivaimul ja juhikultusel,” kirjutas ka Aro Velmet. Eks siia ritta võib lisada kõik selles loos mainitud meetodid, sest inimeste pähe ju ei näe, mis kellegi ja kuhu suunas liikuma paneb.

Eestis kurdame meelevaarduste kontekstis mõnikord ka, et osalejad on kinni makstud või lihtsalt ära lollitatud. Martti Martinson jälle vaidleb siin, et supi ja transpordi pakkumine meelevaardajatele ei ole otseselt vale ja just noortel on igal juhul vaja eestvedajat, kes asja ära seletab ja bussipileti ostab. Kuidas erineb selline

meelevaardus siis paljukirjutud Keskerakonnale omistatavast praktikast tellida kohale hulk teadmatutes kehi?

“Kui palju inimesed mõtlevad kandidaatidele ja nende taustale, keda nad valivad?” pareerib Martinson, “oluline, et neile ei valetata, et nad ei tule kohale valede eesmärkide või valede lubaduste peale.” Ta peab sedagi suureks saavutuseks, et rahvas üldse valimas käib ja valimisaktiivsus on üle 50% – annab valituile ikkagi legitiimsuse. Ons see lollide antud legitiimsus? “Ma ei nimetaks neid lollideks, aga ka vähem teadlikud kodanikud peavad tundma, et nad on valikut mõjutanud. Veel halvem oleks, kui enamik arvaks, et neil pole valitusega mingit pistmist,” lisab Martinson.

Ega ülipõhjalik uuringki suudaks tõestada, missugune osalemise või sekkumise meetod kõige paremini töötab, kuna lõpuks sõltub tulemus vahel lihtsalt ilmast. Revolutsioon meie ühiskond ei vaja, ent ei saa ka öelda, et väikestel aktsioonidel poleks mõtet. “Sa pead arvestama, et tulemused võivad võtta aastaid, aga kui sa midagi ei tee, ei tule neid võib-olla kunagi,” lõpetab Evelyn Valtin Eesti Loomakaitseseltsist.

See 71-aastane Lõuna-Eesti herra Valju Vitkin seisab Riigikogu ees oma sõnumiga uhkes üksinduses.

Arno Saar / Öhtuleht

Soovid, soovid, soovid ...

Aktiivsemalt kui kunagi varem on vabaiühenduste võrgustikud ja katused nende valimiste eel esitanud kandidaatidele ettepanekuid riigivõimult oodatavateks tegevusteks. EMSL võttis ette valiku neist, kelle manifestidest või platvormidest aasta vahetuseks kuulnud oli, ja palus vastata viiele küsimusele:

1. Kuidas oma ettepanekud kokku panite?
2. Mis on teie olulisim ootus tulevasele Riigikogule ja valitsusele?
3. Miks usute, et selline manifest on hea tee nende eesmärkide saavutamiseks?
4. Milliseid toetavaid tegevusi oma manifestile teete?

Daniel Wiedemann | Dreamstime.com

Eesti Õpilasesinduste Liit – Õpilaste Eesti 2015

<http://opilasliit.ee/opilaste-eesti-2015.htm>

1. Alustasime platvormi kokkupanemist juhatuse sees, toetudes õpilaste kokkupanud haridusplatvormile. Lühidalt öeldes on need 19 teemat õpilaste hinnangul kõige kriitilisemad, millega tuleb kohe tegelema hakata. Läbi arutasime need ideed mitmesaja õpilasega nii eelfoorumitel kui ka meie üldkoosolekul oktoobris. Peamised vaidlusküsimused olid karjääriõppe ning ka koolirõõmu teemad, üks põnevamaid oli ka riigiekсамитеga seonduv – nende kaotamine, praeguste väär pilti loovate tulemuste avalikustamise lõpetamine.

2. Kindlasti on kõik meie ettepanekud väga olulised ja õnneks on mõned juba liikumas eesmärgi suunas. Väga oluline asi, millega valitsus ja Riigikogu kindlasti peavad tegutsema hakkama, on tasuta, tervislik ja mitmekesine koolilõuna gümnaasiumiõpilastele, kindlasti tuleb parandada ka karjääriteenuste kättesaadavust ja kvaliteeti.

3. Platvorm on lühidas vormis hea väljund, kuidas oma ettepanekud selgelt ja arusaadavalt avalikkusele ja poliitikutele välja käia. Peamine on, et seisukohad ei jääks vaid paberile kirja, vaid neid viiks

edasi võimutaotlejad. Meie eesmärk kohtuda kõigi erakondadega on praeguseks pooleldi täidetud. Just kohtumiste ja pideva suhtlemisega on võimalik oma ideed parteide eesmärkide ja visioonidega kokku viia.

4. Kohtume kõigi erakondade esindajatega, suhtleme järjepidevalt ka Haridus- ja teadusministeeriumi ning nende ekspertidega, et juba praegu võimalikke lahendusi kavandada. Plaanime veel igasse maakonda ühe inimese koordineerima suhtlemist meedia ja poliitikutega. Seeläbi suurendame mastaapi ja jõuame kaugemale kui lihtsalt partei peakontor.

Eesti Üliõpilaskondade Liit – Üliõpilaste Eesti 2015

<http://www.eyl.ee/index.php?page=51&>

1. Platvormi kokkupanemiseks oli kolm allikat: eelmiste valimiste platvorm, meie senised põhiseisukohad ja 2010. aasta sügisel korraldatud mõtetalgud kõrgkoolides. Pärast neid sai anda e-küsitluse kaudu tagasisidet ja lisada oma mõtteid, kokku osales talgutel ja küsitluses u 700 inimest. Oktoobri lõpus toimus seminar, kuhu olid oodatud kõigi kõrgkoolide esindajad, seal vaadati esialgsed mõtted üle ja anti hinnang ka eelmiste valimiste platvormile. Seejärel koostas EÜL-i meeskond platvormi esialgse teksti, see oli avalikuks aruteluks ja täiendamiseks üleval internetis. Kogu protsessist olid oodatud osa võtma eeskätt üliõpilased, õppejõud ja vilistlased ning meie liikmesühendused, kes lõppfaasis EÜL-i üldkogul novembris ka platvormile viimase lihvi andsid ja selle kinnitasid.

2. Eesti riik peab kinni pidama Bologna protsessi allkirjastamisega võetud kohustustest ja jätkama kõrgharidusreformide elluviimist. Seejuures tuleb rohkem tähelepanu pöörata kõrghariduse sotsiaalsele dimensioonile, mobiilsuse suurendamisele ja üleminekule õppurikesksele haridusele. Et kõrgkoolide õppe ja üldise taseme tõstmisega on meil teiste partneritega suhteliselt sarnased seisukohad, siis meie pearõhuks on jätkuvalt tudengite õpingutele pühendumiseks va-

jaliku õppetoetuste süsteemi loomine.

3. EÜL on oma pea 20 tegevusaasta jooksul koondanud oma seisukohti erinevatesse dokumentidesse, mida on sadu lehekülgi. Üks lühem ja ka konkreetsem dokument on nii organisatsioonile, tema liikmetele ja partneritele alati parem. Aga laiemalt peame oluliseks osaleda avalikus arutelus ning parim viis selleks on oma konkreetset probleemi-püstitused ja ettepanekud lauale panna. Edukad on sellised manifestid vaid siis, kui nende põhjal tekib arutelu ning kokkupanijad ei jää dokumendi valmimise järel lihtsalt tulemusi ootama, vaid asuvad seda tutvustama ja ärgitavad partnereid kaasa mõtlema.

4. Kavas on koostada valimissimulaator, et tudengid saaksid võrrelda oma seisukohti ja erakondade lubadusi. Samuti plaanime kohtuda erakondade esindajatega, korraldada ise avalikke debatte ja toetada liikmesühendusi ja teisi üliõpilaskorraldusi nende korraldamisel. Kindlasti osaleme avalikus arutelus, mis meedias käimas. Üks meile oluline teema – õppemaksuta kõrgkooliõpe – sai juba olulise läbimurde. Ees ootavad õppe-toetused ja õppelaenu hüvitamine, kõrghariduse riikliku rahastamise kasv ning tudengite töötamisvõimalused ning riigi ja töandjate roll selles.

Vastandumissoov ja rasked tekstid

Manifesti kaudu ettepanekute esitamine oleks praegust kogemust vaadates palju efektiivsem, kui “kord aastas” nõudliku teksti koostamise ja ajakirjanikele saatmise kõrval hoitaks oma soovidega püsivalt kursis need olulised sihtrühmad, kellest soovitu elluviimine ja kajastamine sõltub. Siis ei tuleks esitatud ideed näiteks rahandusministrile vastiku üllatusena, millele kari ajakirjanikke kohest reaktsiooni küsib. Reeglina saab sellisel juhul manifest rappida üldistatult, mitte ainult paari vastuolulise mõtte ulatuses.

Seniste suuremat tähelepanu äratanud manifestides puhul torkab silma nende kategooriline toon ja ridade vahelt kumav vastandumistaotlus. See ei pruugi iseenesest halb olla – kui on vaja kedagi raputada, mingit arutelu hoogustada –, kuid loomulikult tekitab manifesti adressaatides või neis, kes end adressaatidena tunnevad, sarnast reaktsiooni.

Mitmed hoolega koostatud manifestid on jäänud ajakirjanduses peaaegu kajastamata. Ma usun, et ühelt poolt on siin põhjuseks meedia vähene valmisolek ja võimekus abstraktsemate teemadega süvitsi tegeleda, kuid teisalt ka nende tekstide “ülelaetus” ja raskepärased kombinatsioonid eelneva kommunikatsiooni puudumisega. Miks peaks niigi ülekoormatud ajakirjanik hakkama otsima mõtet järjekordsest tema postkasti kukkunud pikast dokumendist? Lihtsam on seda ignoreerida, nagu juba aastaid on ignoreeritud erakondade programme ja erinevaid arengukavasid.

Unustus ei ole ainult igavate või halvasti esitatud manifestide saatus. Sama olen näinud juhtuvat mitmete heade ideedega, mida on välja pakutud mõnes muus vormis. Ühiseks nimetajaks on autorite veendumus, et nende teema on sedavõrd tähtis, et diskussiooni tekkimiseks pole vaja teha muud kui meili “send” nuppu vajutada.

ANVAR SAMOST
BNS-i peatoimetaja,
Hea Kodaniku küllalistoiemataja

Eesti Keskkonnaorganisatsioonide Koda

Poliitikaettepanekud avaldatakse jaanuaris <http://www.eko.org.ee>

1. Sügisel alustasime seisukohtade kogumisega, millest koorusid välja olulisimad teemad. Üheks põhiteemaks kujunes energeetika. Ses osas otsustasime tugineda meie võrgustiku pädevaima organisatsiooni, Säästva Eesti Instituudi töödele ning tellisime lisaks inseneribüroolt Steiger analüüsi kaevanduslubadega kaetud põlevkivi mahtudest. Mereplaneerimise osas pidasime vajalikuks tellida õigusliku analüüsi Keskkonnaõiguse Keskuselt. Transpordi osas otsustasime tugineda värskele säästva arengu komisjoni raportile. Teistes valdkondades olid aluseks üheksa liikmesorganisatsiooni endi seisukohad, mis said läbi vaieldud

aastalõpu koosolekul. Lisaks oma võrgustikule kaasasime Maavarade Ühingu.

2. Kõige kuumem teema kogu ühiskonna jaoks on vaieldamatult energeetika tulevik, mille osas pole riigil siiani vajalikke otsuseid langetatud ja, mis veel hullem, pole suudetud kompetentsikeskuse tööle saada Kliima- ja Energiaagentuuri, mille kaudu saaks süsteemselt võimalikke lahendusi kaaluda. Samuti oleme väga mures Eesti looduskaitse käekäigu pärast, kus ametkondlikud ümberkorraldused on toonud kaasa looduskaitse nõrgenemise ja kaugenemise kohalikult tasandilt.

3. Enne valimisi küsivad ajakirjanikud poliitikutelt küsimusi, mille

alusel valijad saavad teha oma otsuse. Poliitikasoovitustega loodamegi eelkõige nende teemade jõudmist avalikku meediasse, et poliitikutel oleks võimalik valijatele ka nendes küsimustes oma seisukohad välja öelda. Realiseerumiseks peaksid need ideed aga jõudma koalitsioonileppesse.

4. Esialgu oleme poliitikasoovitused saatnud erakondadele tutvumiseks, aasta alguses plaanime suhelda ajakirjanikega ning saada tagasisidet poliitikutelt.

Ametiühingute pikett enne valitsuse istungit Toompeal septembris 2010.

Eesti Ametiühingute Keskliit – Ettepanekud poliitikate kujundamiseks 2011-15

<http://www.eakl.ee/?&pid=474&lang=5>

1. EAKL on aja jooksul kujundanud oma seisukohti ja ettepanekuid kõige olulisemates valdkondades, millega ametiühingud pidevalt rinda pistavad. Neist teatud valikut tehes ja täiendavat lihvi andes panimegi ettepanekute pakki kokku. Andmeid ja alusmaterjale oleme kogunud pidevalt – mitmed ettepanekud põhinevad Tartu Ülikooli ja Praxise uuringu järeldustel, erinevatel raportitel, ülevaadetel ja konventsioonidel. Töö seisukohtade sõnastamiseks algas eelmise aasta alguses, oktoobris koostas EAKL-i sekretariaat ettepanekute tervikteksti. Ajastuses mängis kindlasti rolli erakondade ettevalmistus oma valimisprogrammide koostamiseks, aga teatud mõju oli ka tööandjate keskliidu septembri lõpus avaldatud manifestil, millele ametiühingutelt oodati n-ö vastulööki. Ettepanekute tervikdokument saadeti tutvumiseks ja kommenteerimiseks kõikidele 19 haruliidu juhtidele ja töötajatele, asjaomastele palgalistele ekspertidele (juristid, ökonomist jt) ja õiguskomisjonile. Asjalikke kommentaare saadi ka Eiki Nestorilt (SDE). Seisukohti ja esitatud muudatusi

arutati kahel juhatusel koosolekul ja see dokument kinnitati tänasel kujul lõpuks novembri alguses.

Kõige enam tekitasid küsimusi töölepingu seaduse muutmise ettepanekud ning töötuskindlustuse küsimus, millest viimase osas on eri ametiühingutel erinevaid nägemusi sellest, milline töötuskindlustuse ja aktiivsete tööturumeetmete korraldus oleks kõige tõhusam. Samuti tekitas palju arutelu pensionivalemi küsimus.

2. EAKL peab hädavajalikuks töölepingu seaduse muutmist – kiirustades vastuvõetud seaduses on ilmnunud mitmed olulised vead, mis seavad töötajad väga haavatavasse positsiooni. Soovime, et tööandjapoolset töölepingu seaduse rikkumist peetaks tõsiselt rikkumiseks, mille eest karistatakse ka märkimisväärse trahviga ning mille puhul töötajale määratavad hüvitised oleksid samuti tänasest kordi suuremad.

3. Me ei esitanud oma ettepanekuid deklaratsioonidena, vaid püüdsime põhjendada tekstis iga ettepaneku vajalikku mõju ja pakkuda ka kohe võimalusi, kuidas nendega seotud kulud katta.

See on põhimõtteline erinevus näiteks tööandjate manifestist, kus polnud sõnagi selle kohta, mida tööandjad ise enda väljakäidud eesmärkide saavutamiseks teha kavatsevad või milliseid kohustusi endale võtavad. Usume, et põhjendatud ja selgelt argumenteeritud ettepanekud ärgitavad ühiskonnas laiemat avalikku arutelu kui ideoloogiliselt ülelaetud ärritavad deklaratsioonid. Loomulikult peab avaliku arutelu kõrval toimuma ka aktiivne lobitöö, kus on hädavajalik ka liitlaste olemasolu.

4. Uuel aastal plaanime hakata esitlema oma ettepanekutes sisalduvat ideid teemade kaupa ja kutsuma asjaomaseid osapooli nendel temadel arutlema. Esimese sammuna esitame Riigikogule ja erakondadele EAKL õiguskomisjoni põhjalikult väljatöötatud täpsustatud ettepanekud töölepingu seaduse muutmiseks.

Nähtavaim osa poliitikaettepanekute baasil edaspidi tehtavast toimub meediatöö ja avalike pöördumistena, kuid korraldame ka kohtumisi Tööandjate Keskliidu ja sotsiaalministri ning Riigikogu liikmetega. Täpsema lobiplaani koostame 2011. aasta alguses.

Eesti Tööandjate Keskliit – Tööandjate manifest

<http://www.tooandjad.ee/et/liikmele/manifest>

1. Sisuliselt on tööandjate manifest meie tegevusprogramm. Kevadel valitud volikogu andis keskliidu tegevjuhtkonnale ülesande sügiseks dokument ette valmistada. Seda tehes kaasasime eksperte, vaatasime üle eelmiste valimiste manifesti punktid, sõelusime teksti 2-3 korda volikogus ja siis läks see lõpphääletusele. Rohkem vaidlusi oli hariduse ja energeetika teemal, kus oli erinevaid nägemusi. Energeetikas me väga selget positsiooni ei kujundanudki lõpuks. Üldjoontes olid aga suhteliselt sarnased arusaamad kõigil. Need teemad on ju ka aastaid arutluse olnud, nendega me iga päev töötamegi.

2. Avaliku sektori konsolideerimine peaks olema prioriteet. Me oleme olukorras, kus suur osa avaliku sektori investeringuid tehakse välisrahast ja meie maksukoormus on kasvanud, me ei pääse reformidest. Eesti-suguses riigis tuleks meil oluliselt kokkuhoidlikumalt käituda, et ettevõtjad oleks jätkuvalt huvitatud investimisest.

3. Kuna oleme väga läbipaistev organisatsioon, siis eks meie seisukohad on niigi kogu aeg teada. Kui avalikkuse huvi on olemas, siis pole min-

git põhjust neid ka varjata. Meie eesmärk on omada mõju poliitilistele otsustele ja enamik meie tegevustest väljendub mingil moel seadusandluses. Ettepanekutega tuleb olla pidevalt nähtaval, siis hakkavad nad oma elu elama. See on ka üks manifesti eesmärk: anda ideid, mida saaks arutada.

Mida täpsemalt sa asjad ette annad, seda vähem on ruumi aruteluks. Ideede ümber hakkavad aga inimesed juba ka ise arutelu korraldama.

4. Olen veendunud, et see dokument ongi juba moel või teisel oma rolli täitnud. Meil on suhteliselt palju kokkulangevusi nii Reformierakonna kui ka IRL-i programmidega, ka SDE-ga. Suhtlemine käib nagunii kogu aeg, eraldi kellelegi me seda nina alla hõõrumas ei käi. Veebruari keskel on nende teemade osas tulemas veel üks suurem konverents, kus küsime ka erakondade juhtfiguuridelt, millega nemad meie manifestist nõustuvad. Mitmed asjad on juba ministeeriumides tööl, ka ametnikud on seda dokumenti tõsiselt lugenud. Kõik saavad aru, et siin pole midagi ebarealistlikku, küsimus on lihtsalt selles, et kas poliitilised vaated alati kokku lähevad.

Lapse Huvikaitse Koda – platvorm Riigikogu valimisteks

<http://www.perenou.ee/index.php?id=10787>

1. Esimesed mõtted tekkisid augustis ja otsus platvorm ette valmistada septembris koja seminaridel. Algse teksti pani kokku viieliikmeline tuumikgrupp, oktoobris-novembris täiendasime platvormi vastavalt meie listis toimunud arutelule, koja liikmete ja tuumikgrupi kokkusaamistele. Lõplik variant valmis detsembri teiseks nädalaks ja üleskutse avalikustasime 15. detsembril. Koda on tegutsenud aasta ning põhilised seisukohad on juba ühiste arutelude põhjal välja kujunenud. Suurt rolli mängis ka koja ja meie liikmete aktiivne osalemine Sotsiaalministeeriumi valdkondliku laste ja perede arengukava koostamises.

2. Riikliku laste ja perede arengukava loomine ning lastekaitse sea-

duse uuendamine. Praegu puudub Eestis ühtne alusdokument selgete prioriteetide ja tegevussuundadega, kuidas lastega perede heaolu, laste elukvaliteeti ja õiguste tagamist toetatakse ning tulemusi hinnatakse. Laste õiguste sisuline edendamine ja tagamine on seega tegelikkuses väga puudulik, koordineerimata ja hindamata. Praegune lastekaitse seadus on aastast 1992, vananenud ega täida oma eesmärki.

3. Edukas huvikaitse eeldab seisukohtade ühtlustamist ning selgete ja konkreetsete sõnumite edastamist otsustajatele. Kui seisukohad on võrgustiku sees üheselt mõistetavad ja kokku lepitud, saavad kõik liikmed panustada nende teostamisse, olgu riigi või kohalikul tasandil. Nõnda saab ka hinnata nii võrgustiku kui

Vabaühenduste manifest

Tänavune vabaühenduste manifest saab EMSL-i nõukogu poolt heakskiidu alles pärast Hea Kodaniku trükkimist, kuid selle käekäiguga saab end kursis hoida, jälgides internetilehte www.ngo.ee/manifest.

Ettepanekute kogumist alustati kevadel vabaühenduste kärajatega ning see käis paralleelselt kodanikuühiskonna arengukava koostamisega: viimasesse läksid jätkutegevused ning sellised, milles oli juba ministeeriumidega kokkulepped saavutatud, manifesti jaoks jäid aga niisugused, mis vajavad esialgu veel "poliitilise tahte" tekkimist.

Lisaks erinevatel kohtumistel väljakäidud mõtetele sai välja pakutud ka selliseid, mis on esitatud soovitusena uuringute kokkuvõtetes või mida oleme näinud hästi toimivat mõnes välisriigis. Kõrvalle jäid need, mille elluviimine ei ole Riigikogu ega valitsuse pädevuses, mille sõnastus oli väga üldine või mis juba on sees mõnes kinnitatud arengukavas.

Detsembris läksid ettepanekud, millest igaühele püüdsime leida nii poolt- kui ka vastuargumende, EMSL-i kodulehel veebihääletusele ja kommenteerimisele, aastavahetuseks oli arvamust avaldanud sadakond inimest. Esitatud kommentaarid on väljas Hea Kodaniku veebipäevikus www.ngo.ee/blog.

Hääletusele läinud ettepanekute hulgas on selliseid, mis puudutavad ühenduste rahastamist (näiteks KÜSK-i ja kohaliku omaalgatuse programmi eelarvete kasvatamine), maksustamist (näiteks võimalus tulumaksutagastus täiendavalt toetatavale ühendusele suunata), kaasamist, ametnike koolitusi, ühenduste registris olevate andmete suuremat kättesaadavust jms.

ka riigi suutlikkust nende huvide kaitsmisel. Et platvorm oleks edukas, peab seda kasutama reaalse töövahendina ja seda järjepidevalt, kuni jõutakse konkreetsete tulemusteni.

4. Jaanuaris on plaanis kohtuda erakondade esindajatega, et platvormis esitatud üleskutsesid arutada, tuua välja tänased kitsaskohad ja võimalikud lahendused, arengud. Samas hoiame kohtumistega kursis ka avalikkust, et erakondade seisukohavõtted oleksid teada ja aitaksid kujundada avalikke arvamusi nende suhtes, kuid ka survestada erakondi oma lubaduste järgi käituma.

Võimuvvertikaali termiidad, jutumärkides

Venemaa kodanikuühiskond kujutab endast putinistliku võimuvvertikaali antiteesi. Talle antakse kah, nagu jaksatakse, kirjutab Eesti Rahvusringhäälingu Moskva korrespondent **KRISTER PARIS**.

2x Manona Paris

Venemaa pääses hävingust. Tjume-ni oblasti võimud keeldusid registreerimast seksuaalvähemuste ühendust “Vikerkaare maja”. Terroristlike kalduvuste tõttu. Ehk siis “Venemaa rahvastiku vähendamise eest”, nagu kõlas ametlik põhjus.

Sellega võiks artikli Venemaa kodanikuühiskonnast ka lõpetada.

Aga siis näed käredate babuškate, kes nõuab aru: ega teie, noor inimene, siia meie paraadna ette oma konisid maha visanud? “Meie” tähendab vähemalt tema jaoks informaalset võrgustikku suuremast osast sama trepikoja inimestest. “Noor inimene” aga ees seisvat juhuslikku võõrast. Ega keegi “omadest” hakkaks ju ometi ukseesist reostama – eriti, kui nii käre tädi endaloodud “ühistu” eesotsas!

Terrorihomod

Jutumärgid, jutumärgid. Ametlikult pole ei terrorhomosid, ei trepikojaühistut.

Homodega juhtub üldse kummalisi asju: näiteks võetakse nad maha Genfi suunduva lennuki pealt ja viiakse tõsiste seltsimeeste poolt seksuaalvähemuste maatikat lahkava jutu saatel Tuulasse, kus autost välja visatakse. Just nii juhtus geiparaadide peakorraldaja Nikolai Aleksejeviga. Kelle telefon küll seeaegu “iseenesest” sõnumeid saatis, kuidas ta Valgevenes (!) poliitilist varjupaika palus.

Teistmoodi läheb näiteks Kremli loodud liikumisega Naši. Elavad-on mitu

aastat Moskva Põhja ringkonnas lasteaias. Sobiv koht, ütleksid mõned. Ent ühel päeval “leiab” ootamatult prefekt Oleg Mitvol, et tal on samas piirkonnas pikad lasteaiajärjekorrad ja našid võiksid kuskile mujale kolida.

Samal hetkel “avastavad” našid, et nende ümber lihtsalt kihab bordellidest. Tulevad tänavale, katavad terveid majaseinu loosungitega. Käivad, nagu ülemleitnant Dub, ise avalike majadega tutvust tegemas. Ja ennäe, kukub Mitvoli patroon, linnapea Juri Lužkov, lendab ka prefekt. Kas lõbumajandusest šokeeritud noorte Kremli-meelsete “kodanikuraev”? Ametlikult küll. Kui mugav, kas pole. Aga tema ja našid olid niikuinii ettur suuremas mängus.

Kuu aega varem tahab liiklusmiilits pidada kinni kahtlast autot, mida triibuline sau ei taltsuta. Ei peata sau, aitab ehk füüsiline tõke, mõtleb “onu Stjopa” loogiliselt. Käsutab esimesed ettejuhtuvad autod tee risti ette. Aga inimesed – jäägu sisse. Ega siis tee peal väljuda tohi. Imik ka teil autos ja puha. Läheb õnneks – põgenev autojuht kedagi surnuks ei rammi. Küll aga hukkub paar päeva hiljem jalakäija, kelle läheduses autojuht samuti sau n-tähega kohta saadab. Ja kelle auto pihta miilits rikošetiohtu millekski pidamata pikemalt mõtlemata tule avab.

Järgmistel päevadel mitmel Moskva magistraalil liiklus seisab. Mitte et ta

muidu väga liiguks, aga terved autode vallid tõmbavad selle vähesegi teokiirusel roomama. Masinad kannavad katustel siniseid ämbreid. Peaaegu nagu vilkurid, eks ole – ainult et karistada pole millegi eest. Ehkki muidugi üritatakse, üldiselt Venemaal miski paragrahvi puudumise taha ei jää.

Või siiski. Automobilistid kujutavad

Avalikult kedagi väga ei lööda, pärast ehk küll.

endast väga lödvalt seotud ühendust, mis annab samas selgelt kodanikuühiskonna mõõdu välja. Ja kelle puhul jutumärke kasutada pole vaja. Nende taga on jõud, ja võim arvestab sellega. Nii nagu kauboi jaoks väle hobune, on autost saanud Venemaal vabaduse sümbol. Kõige muu poosetamise kõrval muidugi. Automobilist endale näkku ... istuda ... ei lase.

31. august. Või juuli. Või mõni varasem 31. kuupäevaga kuu. Triumfiväljakule koguneb sadakond, võib-olla veidi rohkemgi noort inimest. Mõned ka vanemad, eesotsas *grande dame* Ljudmilla Aleksejevaga. Neid ootavad tuhanded (!) OMON-i võitlejad, kiivrid peas, kumminuiad käes. Ja sajad teleoperaatorid, oodates “show” algust.

Edasi käib kõik kähku: nagu keegi Venemaa põhiseaduse välja võtab, et hüüda: “Elagu konstitutsioon!”, haarab mitu

Moskvas Triumfi väljakul valitsejalt läbipaistvust nõudvad aktivistid lõpetavad miilitsa isalikus embuses

Hea Uus Venemaa: mõttevabaduse asemel garanteeritud ninaesine.

omonlast tast kinni ja lohistab ta ootavasse kongbussi. Tuntumad näod võetakse kaasa juba metroost, enne kui nad midagi teha suudavad. Ka valge paberilehe käeshoidmine viib türmi – OMON raevub isegi kaamerasse valgebalansi näitamise peale.

Avalikult kedagi väga ei lööda, pärast ehk küll. Tösi, pole siiski väga kuulnud, et kehalised karistused Valgevene arusaamadeni ulatuksid.

Mujal maailmas oleks see ehk poliitika. Siin nii ja naa, jutumärgid ehk poolenisti. Raske uskuda, et Lexusega intervjuusid jagavad noored opositsionäärid seda omaenda rahalisest panusest teeksid. Teisalt – täiesti kindlalt on nende seas inimesi, kes täiesti siiralt usuvad, et peavad oma naha parkalile tooma. Et Venemaad paremaks muuta. Au neile. Mitte midagi peale miilitsa nahkkinnaste ju nähtavas tulevikus vastu ei saa.

Ajaleht märgub ja rebeneb

Vsjaravno? Njet. Sarnase veebiküljega (vse-ravno.net) kuulutab vabaihendus pargipinkidel kodutu elu reaalsusi. “Ajaleht on soe. Aga ta märgub ja rebeneb.” Ja kutsub annetama oma riideid – puhtaid ja korralikke, neile, kes muidu -30seid temperatuure üle ei elaks. On, on Venemaal ka selliseid ühendusi. Eeskätt muidugi kiriku hõlma all.

Sova, Öökull. Vihkamiskuritegude

uurimisele pühendatud keskus. See juba pigem uurimisinstituut. Golos, Hää. Valimisvõltsimiste paljastamisele pühendatud keskus. Samad sõnad. Kodanikuabi keskus – kauboikapitalismis lüpsa saanud *gastarbeiter*’ite nõustamiseks. Kõik tüüpilised läänelikud kodanikualgatused. Venemaal sageli viimaseks ölekõrreks: ei, te ei pea surema täna, surge parem homme. Ei, Venemaa võimud pole legitiimsed, väitkunad, mis tahavad.

Enne 2006. aastat tegutses selliseid, Golosi tüüpi inimõiguste- ja demokraatiameelseid keskusi Venemaal kahe tuhande ringis. Nende mõju polnud juba putinistlikult krube kinni väänavas riigis kaugelt niisugune nagu mõned aastad varem Serbias, Ukrainas, Gruusias. Aga piisav, et ahvatleda Kremli andma ennetavat lööki. Üheainsa seadusega sisuliselt keelati vabaühendustel välisraha kasutamine. *Goodbye, Soros!* Eks leidku raha kodumaalt. Ehkki ... Need, kelle käes oli selle korteri võti, kus raha on, istusid ise juba kenasti “korteris”, mille võti oli riigi käes. Eks ikka Hodorkovski, kes muu.

Ja need, kes alles jäid, pidid end ümber registreerima. See protseduur aga, ütleme nii, et soovi korral piisas “ebakorrektselt täidetud formularist”, et olemasolev vabaühendus hingusele saata. Neid hävis ikka tuhandeid. Kes tervet “üheksat grammi” kätte ei saanud, hakkas tegelema auditite, inspeksioonide, teabenõuetega.

Põhimõtteliselt – tegutseda saab. Mär-

kimisväärse osa ajast riigibürokraatiat teenindades. Human Rights Watch näiteks märgib, et dokumendinõuetele vastamiseks kulub kümnendik nende energiast.

Ah jah, peaaegu oleksime unustanud ekstremismivastase seaduse “riigivõimu õonestavate” väljaütlemiste vastu. Ja tabamatuks jäävad palgamõrvarid, kes saadetakse inimõigustega tegelevate advokaatide nagu Stanislav Markelovi vastu. Kaagid, kes peksavad läbi kodanikuõiguste eest võitleja Lev Ponomarjovi.

Kes on tellija?

Keegi ei julge üheselt kinnitada, et nii märgade kätega tegutseb Kreml. Selline väide läheks nii sama äärmusvastase kui veel mitme seaduse alla. Ning üldse, pole ju päriselt väga usutav, nagu telliks Spasski kellamees mõrvu üksnes seetõttu, et kellegi vaated talle ei meeldi. Madal kuidagi.

Küll aga vastab nende kaakide tegevus igati Kremli nägemusele atomiseerunud ühiskonnast, kus kõik kahtlustavad kõiki, krabavad igapäevast mammonat teenida ning unustavad olelusvõitluses igaveseks arusaama, et just nemad ongi Venemaa. Et nende käes peaks olema võim. Et olla kodanik ei tähenda pimesi kuuletumist, vaid ennast huvitavas valdkonnas kaasa löömist.

Aga jah, põhimõtteliselt kolmandas sektoris tegutseda saab. Kui just tingimata peab. Ent ... “Kulla inimesed!” – tulge parem tööle Gazpromi!

Elades täna nii nagu homme

Midagi tuttavat hakkas meenuma ning korraga muhelesin äratundmisõhinas: “Dalai-laama on terrorist!” Eiramatult ühenduslülid moodustasid nüüd juba maailma hääled: “Kui dalai-laama on terrorist, siis oleme me kõik terroristid.” Ning edasi Mehhikost kõlav “*Todos somos Marcos!*” (Meist igaüks on Marcos!).

Mõlemad ikoonid sümboliseerivad võitlust totalitaarse režiimi vastu, aga ka tarbimisühiskonnale ning arutule globaliseerumisele vastanduvat eetikat. Ja veel lähemalt vaadeldes pole maia-indiaanlaste ning Himaalaja rahva vahel sugugi nii suurt vahet, ja sellele sarnasusele leian Sierra del Lacandóni mäestikust elades üha enam kinnitust.

Kes meist poleks unistanud muutustest, ükskõik millises valdkonnas, mis iganes suunal. Vaid vähesed inimesed suudavad oma unistused ka tegelikult ellu viia, sageli

on rutiin, käegälöömine või tahtejõuetus tugevam kui kõik muu. Veel hapram kui üksikisiku võitlus iseenda ja ümbritsevate oludega on kollektiivide koordineeritud ja iseorganiseeritud muutumise võimalus.

“Ühtsuses peitub jõud!” on meile eelmisest sajandist tuntud loosung; tekkinud ja mõtestatud küll juba iidsetel aegadel. Ometi on hüüdlausest ja käibetõdedest hoolimata ühte hoida üsna raske. Kas inimene kui karjaloom kipub individualistlikult ikka vaid enese huvides rahmeldama ning ühtsust tuleb alati tikutulega taga otsida?

Mehhiko mägedes ja džunglites tänapäeval toimuv ühtehoidmine on vaikne vastupanu muuhulgas ka käibetõdedele, tahtejõuetusele ja käegälöömisele. Zapatistid on rajanud üsna hämmastaval moel sellesse hiiglaslikku politeiriki oma pisikese maailma, mis osutub lähivaatlusel Mehhikost igas mõttes palju suuremaks. Kes nad on?

Linnamehed ja indiaanlased

Räägitakse, et sada aastat tagasi elanud Mehhiko revolutsiooni suurkuju Emiliano Zapata järgi endale nime saanud zapatistid taastekkisid oma tänasele eksistentsile lähedasel kujul 1980. aastate algul, kui Ciudad de México hakkasid hääbuma tol kümnendil tegutsenud erinevad vastupanuliikumised ja -rühmitused.

Toonane Mehhiko oli lootuste sumbumise maa. Varanduslik kihistumine ületas halvimaadki kartused. Riik demonstreeris jõudu ning summutas halastamatult kõik kaalukamad teisitimõtlejate ilmingud. Käegälöömise kiiluvees hakkasid mehhiklaste üliõpilaskiikumised hääbuma. Üks väiksem radikaalne marksistlik-maoistlik rühmitus, mis pooldas relvastatud võitlust totalitaarseks türanniaks kujunenud riigivõimu vastu, otsustas loobumise asemel

“Zapatistid? Need on ju bandiidid,” mäletab **ROY STRIDER** üht Tallinna Ülikooli professorit temaga sel kevadel toimunud semiootika suvekoolis resoluutselt vaidlemas. Huvitaval kombel langes professori retoorika kokku ühe semiootiliselt sarnase konstruktsiooniga.

liikuda ning pages Mehhiko pealinnast Lacandóni džunglitesse. Selles, alla kümneliikmelises grupis kolis Chiapase mägedesse ka hiljem Subcomandante Marcose nime all tuntuks saanud isik, kes lõi zapatistidele näo, hääle ja teksti.

Marcos ise on tunnistanud, et linnamehed osutasid metsikus looduses abituks ning olid hukkimisega silmitsi. Nad ei saanud hakkama toidu hankimisega ega talutavate elamistingimuste loomisega. Hukkimisest päästis kehvade seisuga sattunud võitlejad indiaanisuguharude abi, kes umbusklike, kuid ometi kaastundlikena aitasid pealinlastel džunglieluga kohaneda ning neile ellujäämiskursuse pidasid.

Vastutasuks õpetasid linnamehed tzotzilitele ja tzeltalitele moodsa tehnika käsitsemist, sõjalist taktikat, kirjutamist jmt. Selline sümbioos muutis maiad aastatega radikaalsemaks ja poliitiliselt teadli-

kumaks, linnageriljad muutusid looduses elades samuti – indiaanilikumaks. Nõnda kasvas postmodernistlik, tänapäevaste vastupanuliikumiste pioneeriks nimetatud kollektiiv, millest moodustus Zapatistlik Rahvuslik Vabastusarmee (Ejercito Zapatista de Liberación Nacional – EZLN).

Kindel sõda

Chiapas on Mehhiko Ühendriikide kõige vaesem ja rikkam osariik. Siin paiknevad riigi suurimad looduslikud varaaidad. Siin on elanike vaesus ja viletsus rekordiliselt suur. 1990-ndate algus tõi Chiapasesse rahvusvaheliste suur korporatsioonide tähelepanu, põliselanike valdused muutusid neoliberaalse kapitalismile huvitavaks.

1994. aasta 1. jaanuaril jõustus Põhja-Ameerika Vabakaubanduslepe (NAFTA), mille tagajärjel kaotasid Mehhiko põliselanikud senise õiguse oma asuladel vabalt elada. Sel päeval said rahvusvahelised suur korporatsioonid õiguse Mehhiko indiaanlaste elupaikade omastamiseks ja samal hommikul ründas EZNL võimude ja kogu maailma suureks üllatuseks Chiapase olulisemaid linnu ja asulaid ning võttis ootamatu manöövriga neis kontrolli enda kätte.

San Cristobal de las Casase linnavalitsuse koloniaalajastul ehitatud sammashoones patrullisid maskides võitlejad. Indiaanlaste armee raporteeris üha uutest keskvoimult ülevõetud tugipunktidest ja olulistest sõlmedest. EZNL triumfeeris ja tegi end maailmale hoolikalt nähtavaks – *Ya Basta!* (Küllalt!). Põliselanike rõhumisele pidi tulema piir.

Mõne päeva möödudes paiskas end koonud keskvoim ebapiisavalt organiseeritud ja primitiivsete võitlusvahenditega EZNL-i vastu regulaarmee maaväed ning ründekopterid. Veresaunaks muutus sõjas sunniti EZNL-i üksused taganema, kuid zapatistid olid juba võitnud. Nad olid saavutanud maailma tähelepanu.

Vahepeelses aega mahuvad EZNL-i relvastatud võitluse vahetamine PR-lahingute ja infosõja vastu, mitu rahvusvahelist pressikonverentsi zapatistide kantsides, vaherahu sõlmimine, presidendivalimistel keerelnud lubadus San Andrese rahuleppe ratifitseerimiseks, poliitikutele tüüpiline valimisvõidujärgne lubadustest taandumine, zapatistide hävitamiseks paramilitaarse üksuste loomine ja rahumeelsete põ-

liselanike massimõrvad. Lisaks võimude poolt pearahaküttideks palgatud lumpeni relvastamine, Chiapase muutmine üheks enim militariseeritud piirkonnaks, *psy-ops* jpm.

Habras rahu

Aastal 2010 hakkavad 1994. aasta sündmused juba kaugeks ajalooks muutuma. Maia kultuuri, anarhismi, libertaarsotsialismi ja antiautoritaarset kommunismi sulandavate zapatistide sõjaline tiib on taandunud kõrgmäestikku ning eksisteerib seal ooterežiimil. Zapatistid näivad olevat justkui võitlusest loobunud. Mõneti see nõnda ongi. “Aeg ei oota,” teavad indiaanlased. “Tähtis on hoida ühte,” ütlevad nad ja sõnavad targalt: “Peame elama juba täna nii, nagu tahaksime elada homme.”

Kõige õigem oleks kümneid ja kümneid Chiapases tekkinud zapatistide *caracole*’sid ning kommuune nimetada avatud isolatsiooniks. Võõrad pole siia ülearu teretulnud, välismaailm ilma mõjuva põhjuseta samuti mitte. “Kui Mehhi-

Võõrad pole siia ülearu teretulnud, välismaailm ilma mõjuva põhjuseta samuti mitte.

ko valitsus on halb, loome enda oma, hea valitsuse,” otsustasid poliitikas pettunud indiaanlased ja nõnda tekkis igasse sõltumatusse kommuunkülla hea valitsuse nõukogu – Junta de Buen Gobierno.

Kolmest roteeruvast liikmest koosnev JBG administreerib kommuunielu ja täidab üldkoosolekute otsuseid. “Kui valitsus meile koole ei raja, tuleb meil sellega endal hakkama saada.” Ning mõnes *caracole*’s, näiteks Oventicus, jagatakse välismaalastele mõeldud koolis haridust ka hispaania ja tzotzili keele huvilistest külalistele. Sellesama Oventicu jalatsitehase kooperatiiv toodab sortimenti hirvenahast dessantsaabastest kuni mugavate plätuden. Ja zapatistide ökokohv on leidnud püsituru Euroopa parimates kauplustes.

Indiaanlaste välispoliitika, kaubavahe- tus ja julgeolek toimivad rohujuuretasandil alterglobalistlikus ruumis. Zapatistid on rajanud üha väiksemasse muutuvasse maailma ühe suure mudeli, kus otsedemokraatia, omaabi, kooperatiivide, enesekaitse ja vabaharidusega elatakse täna nii, nagu tahame elada homme.

Kus lõpeb isetus ja algab poliitika?

MARI KODRES uuris, kuidas sobivad omavahel kokku poliitikuamet ja juhipositsioonid vabaühendustes ning milles ja kuidas seda kasu mõõdetakse.

2008. aastast ujumisliidu president Evelyn Sepp tõmbas mullu suvel ka ise trikoo selga ning osales ujujate ja Tartu Linnavalitsuse kohtumisel veepallis.

Aktiivsest poliitikast tagasi tõmbunud, kuid endiselt sotsiaaldemokraatide ridadesse kuuluv Liia Hänni leiab, et kõik algab konkreetsest inimesest ja tema tegevusest. Hännil, kes töötab e-Riigi Akadeemia e-demokraatia ja e-osaluse programmi direktorina, on vabasektorist ette näidata ulatuslik kogemus alates Eesti Füüsika Seltsist ning Zonta klubist kuni 20. Augusti klubi ja Eesti Euroopa Liikumiseni, mille nõukokku Hänni möödunud aastast kuulub.

E-Riigi Akadeemia Sihtasutust nimetab Hänni tinglikult vabaühenduseks: “Oleme üpris vabad leidma võimalusi demokraatliku infoühiskonna arengule kaasa aidata.” Ometi peab ta arenenud rollitaju oluliseks – poliitik, eriti Riigikogu liige, peaks alati otsima laiemat ühishuvi ega tohiks konfliktiolukorras muutuda kitsalt vabaühenduse suuvoodriks. “Minu arvates on õige, et Riigikogu liige taandab ennast vabaühenduse juhi kohalt, mis ei pea tähendama loobumist ühenduses kaasa loomast.”

Palju on arutletud Eesti Spordiseltsi Kalevi tegevuse üle, eeskätt kinnisvaratehingute järel tekkinud miljonitesse ulatunud võlast. “Suvel viisime Tallinnas läbi väga hästi korraldatud tööliisspordi maailmamängud. Kõik mandrid olid esindatud. Meediakajastus võrreldes Kalevi probleemide kajastusega oli nullilähedane,” ütleb seltsi esimees, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna aseesimees Peeter Kreitzberg.

Politiseeritud sport

Ja lisab, et näeb Kalevi positsioonilt vaadatuna selgelt, et sport – eelkõige spordi juhtimine – on ülepolitiseeritud: “Alates Eesti Olümpiakomitee täitevkomitee koosseisu kujundamisest, lõpetades spordi juhtimisega Kultuuriministeeriumis ja alaliitudes.” Viimasel ajal on Kreitzberg hakanud üha enam mõtlema, et ühiskonna tervisele oleks kasulikum poliitiku ning vabaühenduste juhtfiguuride rolle rohkem lahus hoida. Ühe põhjusena toob ta esile, et see võimaldaks vabaühendustel oma tegevust pikema aja peale planeerida ja muutlikes võimukoridorides vähem hulkuda.

Enda kohta ütleb Kreitzberg, et Kalevi juhtimine on temalt võtnud tohutult aega, und ja tervist. Positiivsena nimetab ta lävimist paljude asjatundlike inimestega, negatiivsena tõstatub Kalevi probleemide

Peeter Langovits / Postimees

Riigikogu liikme Urmas Reinsalu sidusorganisatsioonide seas on ka Memento ehk represseeritud. Parteikontoris on selle truu valijaterühma kohta käibel üsna jõhker hüüdnimi.

sidumine oma isikuga. “See on ajakirjanduslik populism ja ärapanemine. Meie juhatuses on pea kõik otsused vastu võetud konsensusega,” viitab ta, lisades, et näeb nii mõnegi ajakirjaniku tihedat seotust ühe või teise poliitilise jõuga. “Olgu see siis juba avalik, et kaoks võimalus nurga taga ja pimedas virutada.”

Keskerakondlasest Evelyn Sepp valiti 2008. aastal neljaks aastaks Eesti Ujumisliidu presidendiks, sama aasta algusest on Sepa tiiva all olnud ka Eesti Võitlusspordi Ühendus. Sepp leiab, et poliitikust on vabaühenduses enamasti pigem kasu, kuid mõonab, et mustvalget hinnangut ei saa anda. Enda arvates on Sepal Riigikogu põhitöö ja spordiühenduste eest seismise ühitamine hästi õnnestunud, oma rolli Riigikogus defineerib ta kommunikaatorina.

Kui küsida, millised uksed on Ujumisliidul või Võitlusspordi Ühingu oma tegevpoliitikust presidendi tõttu avanenud või sulgunud, muutub Sepp emotsionaalseks. “Mõned uksed sulguvad, mõned avanevad, sest Eesti on haigelt korporatiivne ja eriti parteilistel põhjustel. Selline väiklane tüüp-parteilane ei suuda ju ilmaski mõelda natuke laiemalt, et aidates minul lahendada mõnd ujumisspordiga seotud küsimust, aitab ta tegelikult väga paljusid Eesti inimesi, mitte mind!”

On muidugi ka vastupidiseid näiteid, mõonab ta. “On väga sümpaatne, kui

suudetakse ajada asja ning vaadata mööda parteidevahelisest rivaliteedist,” sõnab Sepp. Küsimust poliitiku ning vabaühenduse juhi rollide lahushoidmise kohta nimetab ta eelduslikuks: “Nagu oleks kõigel, mida ma teen, peal K-täheline parteitempel. See on kummaline ja isegi solvav suhtumine, et kõiges, mida teevad inimesed, kel on muuhulgas ka parteline kuuluvus, kannavad nad vaid partei identiteeti,” leiab Sepp.

IRLi liige, Riigikogu sotsiaalkomisjoni esimees ja kodanikuühiskonna toetusrühma juht Urmas Reinsalu nimetab koostööd poliitikute ning spordiühenduste vahel sümbiootiliseks nagu metsas seene ja puu vahel. Laiemas plaanis peaks Rein-

Ühiskonna tervisele oleks kasulikum poliitiku ning vabaühenduste juhtfiguuride rolle rohkem lahus hoida.

salu arvates vabaühendused nõudlikult otsima erinevaid avaliku poliitika mõjutamise teid. Hea näitena sellest nimetab ta organisatsiooni, mille eesotsas ta ise juba neljandat aastat toimetab. “Koduomanike koondav Eesti Omanike Keskkliit lõi keskkonna petitsioon.ee. Kaitsen üle 50 000 koduomaniku huvisid ühenduse eestseisja ametist tulenevalt nii parlamendi üldises tegevuses kui ka oma partei poliitikat mõjutades,” ei salga Reinsalu.

Ants Ligu / Pärnu Postimees

Kahe aasta eest võttis arengukoostöö aktivist Riigikogu liige Mati Raidma Pärnumaa kodanikuühiskonna foorumil vastu Gruusiale kogutud abipakid.

Kes kaaperdas MTÜ?

On avalik saladus, et nii mõnigi vabaühendus pole ellu kutsunud maailmaparanduslikust idealismist, vaid küünilisest kasuahnusest – olgu selleks siis soov poliitilist ja/või rahalist profiiti lõigata. Kas olukorraga võib rahul olla või esineb nähtust siiski nii palju, et on põhjust muutsemiseks?

Liia Hänni arvates on olukord varasemaga võrreldes paranenud. Otseses seoses sellega on ka poliitilise kultuuri arenemine, mistõttu selliseid juhtumeid tajutakse teravamini.

Kreitzberg toob esile, et mõni MTÜ pole mitte ainult kaaperdatud, vaid juba ellu kutsunud parteilise initsiatiivi najal. “On tõesti ebamugav suhelda mõne haridus-alase organisatsiooniga teades, et tegemist on vaat et ühe erakonna alorganisatsiooniga. Samas pole selliste vabaühenduste teke ju keelatud,” tõdeb ta.

Kas kodanikuühiskond vajaks tõesti keelde-käsku? Urmas Reinsalu leiab, et ühenduste ärakasutamine saab toimuda vaid nõrkade ning lühinägelike ühenduste puhul, ning läheneb taas sümbiootilist kasu silmas pidades, tuues näitena Eesti Maksumaksjate Liidu tegevuse: “Tugevad ja tegelikke probleeme mõtestavad ühendid kasutavad poliitikuid heas mõttes

ise ära ja suudavad nende kaudu avalikke valikuid kujundada.”

Evelyn Sepp märgib, et nn kaaperdatud MTÜ-d üritavad oma retoorikas sageli matkida üldisi kodanikuühiskonna väärtusi, kuigi sisuliselt on tegemist lihtsalt farmühendusega, mille kaudu “pestakse” riigieelarvelist raha välja selleks, et teha kampaaniat ühe või kahe poliitiku heaks. “Üks ere näide on nn koduomanike või mõni rohelist maailmavaadet propageeriv ühendus, mis elutseb parteiliselt eraldatud kopsakatest riigieelarvelistest eraldistest ega kannu mingit avalikku huvi,” viitab Sepp.

Arengukoostööga tegeleva MTÜ Mondo asutajaliige ja tänaseks juba juhatuse esimees Mati Raidma sõnab end kuuluvat nende inimeste sekka, kes ei näe eesmärgina mõjuvõimu realiseerimist vabaühenduste kaudu ja peab seda taunitavaks. Reformierakonna liikme ja riigikaitsekomisjoni juhi Raidma sõnul saab ka MTÜ ise palju ära teha, kui märgata on rollikonflikti tekkimist.

“Laususaldamatusena kaugele ei jõua, organisatsiooni eetikakoodeks ja selle järgimine oleks siin üks tagatistest,” arwab Raidma. Edaspidi tasuks tema arvates aga kaaluda mõtet, mida arutati hiljuti Pärnu maal ühel kohtumisel kohalike MTÜ-dega: et tegelikult võiks kõigilt, kes soovivad

avalikku teenistusse kandideerida, nõuda ka kohustustuslikku kodanikuühiskonnas osalemise kogemust.

Eesti Üürnike Liidu juhatuse esimehe koht on juba viimased kümme aastat keskerakondlasest Riigikogu liikme Helle Kalda päralt. Kalda sattus üürnike küsimustega tegutsema juba 1990. alguses, kui tekkisid esimesed probleemid sundüürnikega, kelle hulka kuulus ka tema perekond. “Astusin poliitikasse, et kaitsta nende inimeste huvisid, seda pole ma kunagi salanudki,” ütleb Kalda.

Raha hääl

Mis puutub riigi raha omadele jagamisele, siis selle kommenteerimise suhtes on poliitikutel kidakeelsemad. Näiteid teatakse, ent näpuga näitama keegi ei lähe, pigem öeldakse ümbernurga. “Olgu siin mõni ebaproportsionaalselt suur avalik hoone, mille kasutamiseks raha ei ole ega tule, või koolikatus, mis ehitati lasteta koolile,” nimetab Evelyn Sepp. Ka Peeter Kreitzberg tõdeb, et riigi raha raiskamise järele lõhnavaid investeeringuid leidub. “Kindlasti pole väga raske leida küsitavaid investeeringuid koolidesse, spordiobjektidesse ja mujale. Eriti, kui asju vaadelda Eesti kui terviku seisukohast,” lausub ta.

Mati Raidma ei oska kurjasti kasutami-

se näiteid tuua, ent sõnab, et populismi ning oma maine upitamisega on raha jagamisel küll päris tihe seos. Sarnaselt arvab ka Kreitzberg: “Mis seal ikka keerulist on – kõik poliitikud üritavad ju hääli püüda. Vähemasti oma kodukohas on ju võimalik end ühe või teise investeeringu hankijana autahvlile saada. Samas ei saa eitada taolisel viisil tekitatud investeeringute vajadust,” ütleb ta.

Urmas Reinsalu tunneb headmeelt, et parlamendis on riigieelarve menetlemisel üksikobjektide kaudu investeerimishade eraldamine lõppenud. “Samas on selge, et täiendusi riigieelarvele enne selle vastuvõtmist tehakse ning jäädakse tegema. Kas mingi rahaeraldus on arukas või mitte, on juba arutelu küsimus,” leiab Reinsalu.

Helle Kalda sõnul algas nn kommiraha jagamine alles viimases Riigikogu koosseisus. “Seda saavad need organisatsioonid, kelle esindajad on ka parlamendis koalitsioonis,” väidab Kalda. Eesti Üürnike Liit on tema sõnul viimastel aastatel saanud raha ainult projektide kaudu. “Ilmselt mängib siin rolli, et olen Eesti Keskerakonnas, kuid mitte üksnes. Kui küsimus on sundüürnike probleemides ja neile tekitatud ülekohtus, siis tänase valitsuse liikmed väljendavad selgelt oma vaenulikkust,” räägib ta.

Siin on Kalda mälu küll väheke valiv, kuna majanduskriisi saabudes säärane pillamine pigem lõpetati, eelnenud aastatel ja veel 2007. aastal said aga umbes 200-miljonilisest kogusummast neljandiku ka opositsiooni kuuluvad Riigikogu liikmed oma valijate meelitamiseks, kusjuures just keskerakondlane Heimar Lenk praalinud selle võimalusega oma ringkonnas seltsidele sümboolseid 50- ja 100 000-krooniseid tšেকে kirjutada.

Liia Hänni arvab, et vabaühenduste rahastamine pole piisavalt selge siiani, ja vihjab, et tasuks uurida, mis juhtus tänavuse riigieelarve menetlemisel. “Kuuldavasti kirjutati riigieelarvesse sisse ka terve rida ühendusi, kellele raha eraldati,” sõnab Hänni.

Tõepoolest, aga uurida pole seal õieti midagi – rohelistest erakond sai miljon eurot omatahtsi jagamiseks, küllap tasuks riigieelarve poolt hääletamise eest, ja nad ei varjanudki, vaid pigem uhkustasid, kui palju vajalikke eraldisi vabaühendustele

viimasel minutil Riigikogus veel tehti.

Enamik parteilistest rahasüstitest teha- kes riigi tasandil küll ministeeriumide kaudu ja sageli ei leia neile vihjet riigieelarvestki. Abiks on kodulehtedel avalikest riigieelarveliste eraldiste lepingutest otsimisest, ent nagu muu rahastusega ei tasu siingi iga lepingu taga tont naha – Eesti on lõppeks ikkagi väike, kõiki on võimalik kõigiga seostada ja tõenäoliselt läheb “vasakule” vaid murdosa.

Senimainituist aga veel komplitseeritum viis raha “suunata” on riiklike sihtasutuste kaudu, milles toimivast minis-

Mis saab poliitikutest ja nende kodanikuaktiivsusest õige pea valitavas Riigikogus, näeme varsti.

teeriumide telefoniõigustest sahistatakse MTÜ-de seas alates Villu Reiljani aegsest Keskkonnainvesteeringute keskusest kuni tänase Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutuse või Kodanikuühiskonna Sihtkapitalini välja. Avalikult ei taha keegi muidugi midagi öelda.

“Riiklike fondide või ka ministeeriumide juures läheb asi tegelikult paremaks ja paradoksaalselt bürokraatia kasvu tõttu

– protseduure ja vorme on nii pööraselt palju, et neist on raske telefonikõnega üles sõita,” lausub EMSL-i poolt mitmes komisjonis või taotluste hindajana tegutsev Alari Rammo. Küll aga märgib ta, et taotluste hindamine või sõltumatute komisjonide ellukutsumine võib teinekord olla vaid kena fassaad.

“Kui ikka keset otsustamist astub ruumi nõunik ja edastab ministri tungiva soovitus, saad sa vaid alla kirjutada või end taandada,” meenutab Rammo oma kogemustest “Riigimeeste” seriaali motiivi, “või kui komisjoni tööd korraldavad ametnikud ütlevad mõne taotluse peale vaikselt, et me võime ju siin seda mitte toetada, aga taotleva MTÜ juhtide seas on Riigikogu liige ja ministri erakonna- kaaslane ning komisjoni otsus on nagunii ministrile vaid soovituslik ...”

Mis saab poliitikutest ja nende kodanikuaktiivsusest õige pea valitavas Riigikogus, näeme varsti, nagu ka seda, kas poliitikute aktiivne tegevus vabaühendustes kandub senisest rohkem üle ka Riigikogu kodanikuühiskonna toetusrühmas panustamisse. 2007. aastal 34 saadikust (rohkem kui kolmandik Riigikogust) moodustatud toetusrühm on koos käinud vaid mõne korra ning tänaseks on selle liikmeskond ligi kümne võrra kokku kuivanud.

Sotsist Hannes Rumm on Riigikogu liikmeks- olekust rohkem silma paistnud Eesti Doonorite Seltsi juhatuse liikme ja doonorluse propageerijana. Tänavu ta enam parlamenti pääseda ei soovi.

ja teised seadusemuudatused

Lisaks euro tulekule jõustus aasta vahetudes ka hulk muudatusi vabäühendusi puudutavates õigusaktides, enim põhimõttelisi ja tehnilisi muutusi tabas tulumaksusoodustuste korda ning annetuste maksustamist. **ALARI RAMMO** teeb kiire kokkuvõtte.

Esmalt eurost, millele üleminek miidagi ületamatut kaasa ei too – arvutusmasin ja terve mõistus peaks piisavad abimehed olema ja mida rutem me õpimegi vaid eurodes mõtlema, seda kiiremini maakera pöörleb.

Ühtki lepingut, ei töö-, hanke- ega muid, ei ole tarvis muuta, arvutad lihtsalt kõik kursiga 15,6466 üle. Ka heatahtlikud ümar-damised ei too näiteks töösuhetes erilist võitu, kuna varem täiskroonides olnud maksusummad deklareeritakse ja tasutakse nüüd kõik eurosendi täpsusega, nii tuleb kahe komakohaga lihtsalt ära harjuda. Kõik 2011. aastal tasutavad või tagastatavad maksud on igal juhul eurodes, varasemate perioodide deklaratsioonide muutmine käib kroonides.

Rahastamislepingutega tekkivate küsimuste esimene adressaat olgu konkreetne rahastaja, kuna igaühe arvestuspõhimõtted võivad pisut erineda. Ilmselt on kõik tänaseks juba ka teavitanud, kuidas neile esitada korraga krooni- ja euroajale jäävaid aruandeid, kas teha lisatulbad jne. Selge on, et 2011. aastasse jäävad välja- ja tagasimak-

sed toimuvad kõik eurodes, kui ka 2010. aasta osa aruanded on esitatud kroonides. Viimane on ka loogiline, kui projekt või aruandeperiood lõppeski 31. detsembril.

2010. aastal kroonides tehtud rahataotlused makstakse uuel aastal mõistagi välja eurodes (summadesse tekivad jälle senidid!) ja kui taotluse eelarves juba polnud eurode tulp, peab aruandes sellega ikkagi arvestama või teeb rahastaja juba ise eelar-

Mullust aruannet ei pea enam auditeerima sihtasutused, kelle varade või käibe maht jäi alla 15 000 euro.

ve lepingu tarvis ümber, kel säärane kord.

2010. majandusaasta aruande vorme saab Ettevõtjaportaalis juba täita, harjumuspäraselt kroonides. Oluline on aasta lõpus tehtud seadusemuudatus, mille järgi mullust aruannet ei pea enam auditeerima sihtasutused, kelle varade või käibe maht jäi alla 15 000 euro, seda ületavad peavad aga tellima audiitorilt niisuguse teenuse nagu aruande ülevaatus, mille hind peaks

olema kaks korda väiksem auditi omast.

Samuti peavad aruandele auditi tellima kõik, kel tuleb see kohustus mujalt seadustest (nt enamik avaliku sektori valitsemise all olevatest sihtasutustest) või oma põhikirjast. Kes saaks ja tahaks muidu auditist ja ülevaatuses pääseda, peab oma põhikirja muutma, kuna sinna on enamikul auditikohustus sisse kirjutatud.

Väike muudatus toimus käibemaksuseaduses, mille järgi on maksuvaba käive uuest aastast ka spordirajatise või spordivahendite kasutamise teenus, mida sihtasutus osutab füüsilisele isikule. Seni kehtis käibemaksuvabadus sel teenusel vaid mitmetulundusühingutele, nagu on maksuvaba ka käive MTÜ-de oma liikmele tasuta või liikmemaksu eest osutatavatelt teenustelt.

Kõige põhjalikumad muutused toimusid tulumaksusoodustuste ja annetuste maksustamise korras. Tulumaksusoodustusega MTÜ-de ja SA-de nimekirja lisati 570 usulist organisatsiooni, kes seni said soodustust automaatselt, aga edaspidi peavad loodavad kirikud-kogudused hakkama maksuerandit tavakorras taotlema, kuigi veidi lihtsama vormiga TMIN-K. Taotlus-

õiguslikule ülikoolile". Maksusoodustust kehtib seega vaid nimekirja kantud vabaühendustele annetades!

Juriidilisele isikule ei ole enam maksuvaba annetamine "haiglat pidavale isikule, samuti riigi või kohaliku omavalitsuse teadus-, kultuuri-, haridus-, spordi-, korraldus- või sotsiaalhoolekandenasutusele või kaitseala valitsejale". Ehk siis nemadki saavad maksusoodustust kasutada vaid nimekirja kantuile annetades, või sarnase staatusega EMP lepingu-riigi organisatsioonile.

Muudeti ka asjatundjate komisjoni koosseisu ja kujunemist, kes annab oma soovitusliku arvamuse maksuhalduri otsustele tulumaksusoodustuse andmise või keeldumise kohta. Edaspidi kuulub komisjoni üheksa vabaühenduste esindajat, üks usuliste ühenduste ja üks ettevõtjate oma. Vaata uut koosseisu www.ngo.ee/35877.

Tulumaksuvabade stipendiumide (õppe- ja teadustööks ning loominguliseks ja sporditegevuseks) maksmise kohendatud tingimustega üritatakse välistada eriti spordis ja kultuurivallas levinud väärpärad, kus stipendiumina maksatakse olemuslikult töötasusid, millelt tuleks tasuda maksud. Nii ei rakendu määrus enam seaduse alusel või riigieelarvest

makstavale ega sellisele stipendiumile, mida makstakse seoses ettevõtlusega, töö- või teenistussuhtega või juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liikmeks olekuga.

Samuti ei saa maksuvabu stipendiume maksta isikule, kes on stipendiumi maksja asutaja, liige, ühingu seotud isik ega temale annetusi teinud isik või sellise isiku asutaja, liige või seotud isik. Ehk siis

Mullust aruannet ei pea enam auditeerima sihtasutused, kelle varade või käibe maht jäi alla 15 000 euro.

ei saa ka avaliku konkursi teel valida stipendiumi saajaks vabaühenduse kunagist asutajat, praegust liiget, seotud isikut ega kunagi sulle annetatud isikut või temaga seotud isikuid. Kuidas seda sätet õiglaselt rakendada hakatakse, saame näha. Seotud isiku mõiste tuleb tulumaksuseadusest ja tähendab nt abikaasat, otsejoones sugulasi, vendi-õdesid, viimaste alanejaid sugulasi, abikaasa sugulasi jne.

Ajakohastatud juhendi tulumaksusoodustuse taotlemiseks leiab: www.ngo.ee/teabekeskus.

te tähtajad nihkusid kaks nädalat varasemale ajale ehk 15. jaanuarile ja 15. juulile.

Enam ei pea MTÜ esitama taotluses liikmete isiku- või registrikoodi, piisab liikmete üldarvust ja nimedest. Samuti ei tule esitada enam ühelgi juhul põhikirja ega majandusaasta aruannet. Püsima jäi aga nõue esitada asutamisleping või -otsus, mida maksuhaldur ei soostu kuidagi ise kohtute registriosakondadelt küsima. Enam ei pea ka nimekirja kantud ühing teatama maksuhaldurile igast põhikirjas tehtud muudatusest, vaid ainult neist, mille tulemusena ei vasta ühing enam soodustuse tingimustele.

Rakendus maksusoodustust piiriülesele annetamisele, kui annetaja või mahaarvaja tõestab, et Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis (Euroopa Liit, Island, Liechtenstein, Norra) asuv ühing, kellele annetati, vastab Eesti nimekirja kandmise tingimustele.

Residendist füüsiline isik ei saa enam maha arvata annetusi "riigi või kohaliku omavalitsuse üksuse teadus-, kultuuri-, spordi-, haridus- või sotsiaalhoolekandenasutusele, kaitseala valitsejale või avalik-

Uued maksumäärad

Maksuvaba tulu kuumäär	144 €
Sotsiaalmaksu minimaalne kuumäär	278,02 €
Sotsiaalmaksu minimaalne kohustus kuus	91,75 €
Lähetuse maksuvabad majutuskulud Eestis	77 €
Lähetuse maksuvaba majutuskulud mujal	128 €
Välislähetuse maksuvaba päevaraha piir	32 €
Maksuvaba päevaraha alammäär	22,37 €
Isikliku auto kasutamise hüvitis arvestusega	0,3 € km, 256 € kuus
Isikliku auto kasutamise hüvitis arvestuseta	64 €
Reklaamkingituse maksuvaba piir	10 €
Tulustmahaarvamiste määr kokku	3196 €

Uued riigilõivud ja tasud

MTÜ asutamise riigilõiv	19,17 €
Sihtasutuse asutamise notaritasu	77,30 €
Sihtasutuse asutamise riigilõiv	57,52 €
Allkirja tõestamise notaritasu	12,75 € + km
Notar koostab kandeavalduse	18,20 € + km
Notar edastab avalduse registrile	12,75 € + km + 0,20 € lk
Muutmiskande riigilõiv registris	6,39 €
Käibemaksukohustuslase määr	16 000 €

Poolte- vahetus

Vabaühendused ning
avalik võim õppisid
teineteist lähemalt tundma.

Riigikogu aseesimees Keit Pentus ja Terve Eesti
Sihtasutuse juhataja Keit Fomotskin töövarjupäeval.

26. novembri kodanikupäeval ja selle paiku viis EMSL seekord kokku 16 avaliku ja kolmanda sektori töövarjupaari, et oma partnerorganisatsiooni igapäevategemisi ja inimesi paremini tundma õppides ka kahe sektori koostöö ladusamaks võiks muutuda. **ELINA KIVINUKK** ja **URMO KÜBAR** võtavad esimese korra kogemusi kokku.

Seda võiks võtta pikaajalise investeeringuna – luua või tugevdada suhteid oma partneriga, ilma et sul oleks vaja kohe talt midagi vastu saada,” kirjutas üks poolte vahetuses osalenu oma tagasiside-kokkuvõttes, leides, et niisugusele suhtlemisele pööratakse töörutus vähe tähelepanu. “Kohtumisi, et “lihtsalt” rääkida, peetakse ehk kalli aja raiskamiseks ja ega sellega liiale peakski minema, ent aeg-ajalt on see mõistlik. Täitsa võimalik, et just tänu sellele läheb hiljem nii mõnigi koosolek või läbirääkimistevoor kiiremini ja vähema närvikuluga.”

Eelarvamustest vabaks

Meie eeldus poolte vahetust korraldama asudes oli see, et tundes vahetult partnerorganisatsiooni argipäeva ja inimesi, tingimusi, milles nad töötavad, ning soove, mille nimel nad seda teevad, jääb ära nii mõnigi eelarvamustest või mõõdarääkimistest tingitud arusaamatus, mis kellelegi tulu toomata raiskab aega ja rikub tuju sõltumata sellest, kas su tööandjaks on avalik sektor või vabaühendus.

Nõnda võtsime ühelt poolt oma kogemuse, mida olime saanud niihästi EMSL-i igapäevatööst avaliku võimuga suheldes kui ka ametnikke ja ühendusi selleks koolitades, ning teiselt poolt seni eelkõige kooliõpilaste karjääriõppes rakendatud meetodi – töövarjupäeva. Mõtlesime, et koolilapsena mõnd ametit uudistada on kindlasti vajalik, hoopis enam saab sellest välja võtta aga juba kogemustega praktikuna, kes oskab märgata rohkem detaile, küsida küsimusi, siduda toimuvat oma tööga ning ka oma teadmiste pinnalt võõrustajale soovitusi ja kommentaare jagada.

Korraldamise poolest osutus kaunis keeruliseks sobivate paaride tekitamine. Esitasime üleskutse poolte vahetuses osaleda nii ühendustele kui ka ametnikele-poliitikutele, kuid omal algatusel registreerunudest moodustus sobivaid paare

esimese hooga vaid kaks. See tähendas sobilike võõrustajate-töövarjude juurdeotsimist, nii et lõpuks oli meie esimeses katseprojekti vähemalt 33 kas töövarju või võõrustajana osalevat inimest.

Tuntumatest nimedest oli näiteks regionaalminister Siim Kiisler töövarjuks EMSL-is ning Riigikogu aseesimees Keit Pentus Terve Eesti Sihtasutuses. Loomakaitse Seltsi tegevjuht Evelyn Valtin varjutas Põllumajandusministeeriumi kantslerit Ants Nooti. Lisaks osales Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Välisministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi, riigi- ja kohalike ametite töötajaid ning vabaühendusi nagu Uue Maailma Selts, Eesti Noorteühenduste Liit, Linnalabor ja teised.

Mõnigi osaleja tõdes, et nähtu üllatas teda. Näiteks oma eriala ametniku juures töövarjuks käinud vabaühenduslane tõdes, et töö, mida kummagi organisatsioonides tehakse, on usumatult sarnane. Teist üllatas, kuidas ametnikud kritiseerisid süsteemi, milles nad töötasid, ning see, kui vähe võimalusi neil tegeliku töö tegijatena seda muuta on.

Positiivne kogemus

Omakorda avalikust sektorist päevaks vabaühendusse tulnud juhti pani imestama tema seniste kogemustega võrreldes palju vabam tööstiil ning vabaühenduse aktivistide noorus.

Mida me saavutasime? Meile hiljem tagasisidet andnud 18 osalejast leidsid kõik, et poolte vahetus oli neile kasulik kogemus. 16 vastanut leidsid, et said sellest praktilist kasu oma igapäevatöös, ning 15, et said nõu ja ideid paremaks kaasmiseks. Ühe erandiga sooviti osaleda ka järgmisel aastal.

Poolte vahetuse korraldamist aitas rahaliselt Kultuuriministeerium. Loe lähemalt veebis www.ngo.ee/poolte vahetus.

Loe ja kasuta: kuidas töövarjupäevaks valmistuda?

Mis sest, et esimene poolte vahetus on läbi – oma partnerorganisatsiooniga kas ühepoolse või vastastikuses “töövarjutamises” kokku leppida saab mõistagi ka ilma EMSL-ita. Järgnevalt mõned nõuanded, kuidas päevast maksimumi võtta.

1. Enne töövarjupäeva

Kui lähed töövarjuks, sea endale eesmärk: mida võiksid selle päeva jooksul õppida. Mida täpsemalt tead, mida tahad, seda kindlamalt oskad seda otsida. Tutvu võõrustava organisatsiooniga: vaata läbi ta koduleht ja Google'i otsinguga leitav. Kohtu või suhtle võõrustajaga: tutvusta ennast, oma tööalaseid tegevusi ja ootusi ning täpsustage, millised nende tööpäevad on, mida sa saaksid päeva jooksul teha ja millega pead arvestama.

Kui võtad töövarju, mõtle läbi, mis tegevusi sul sel päeval pakkuda on, mis oleks talle huvitavad ja jälgida. Aruta need töövarjuga läbi ja tutvusta ka oma organisatsiooni teisi tegevusi. Hoolitse, et töövarjul oleks olemas vahendid ja materjalid töö paremaks jälgimiseks.

2. Töövarjupäeval

Töövarjuna ole positiivne, avatud õppimisele. Julge küsida ja täpsustada, kui miski jääb segaseks. Ole aktiivne kuulaja ja avalda ka oma arvamust. Tee päeva jooksul märkmeid, et olulised tähelepanekud meelest ei läheks (arvesta, et uut infot võib tulla päris palju).

Kui võõrustad töövarju, ole julgustav ja positiivne, hoolitse, et töövari ei tunneks end võõrana. Ole avatud ja valmis küsimustele vastama, plaani aega nii, et eri tegevuste vahel jääks mahti ka töövarjuga suhelda ning vajadusel toimunud täiendavalt selgitada. Ole tähelepanelik ka enda suhtes – suure tõenäosusega märkad töövarju abiga ka enda töö juures midagi uut.

3. Pärast töövarjupäeva

Pärast töövarjutamist leidke aega, et jagada teineteisega saadud kogemust. Tooge mõlemad välja oma tähelepanekud ja olulisemad õppimiskohad. Et hea kokkuvõtte aitab päeva kasu välja tuua, siis pigem lõpetage töövarjutamine varem, kui et lahkute kogemust kokku võtmata.

Juhendit aitas koostada EMSL-is oma ülikooliõpingute raames töövarjuks olnud Marili Lenk.

Regionaalminister **Siim Kiisler:** kolm soovitus kaasatavatele

Ministri hinnang tööle

Kolm olulisemat tegu ametiajal:

- Kodanikuühiskonna Sihtkapitali käivitamine ja rahastuse tagamine ka eelarvekärbete ajal
- Kodanikuühiskonna arengukava 2011-14 valmimine
- Teenuste vabaihendustele delegerimise edendamise

Enim kripeldav tegemata jäänud asi:

- Tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirja koostamisega seonduvad ebaselgused

Koos valitsusega valimiste järel – kas siis hetkeks või pikemaks ajaks – ametist lahkuv regionaalminister, muu hulgas ka kodanikuühiskonna arengu eest vastutav SIIM KIISLER andis tagasi- ja edasivaatava intervjuu 26. novembri kodanikupäeval, mil ta oli EMSL-is töövarjuks. Küsis hiljuti oivalise ajakirjanduse preemiaga autasustatud Memokraadi blogi pidaja ja EMSL-i nõukogu liige **DANIEL VAARIK**.

Kuidas on teie suhted vabaühendustega, kas esineb ka kultuuride kokkupõrkeid? Et tuleb seltskond, pea laiali otsas, tahavad midagi teha, aga vastas on korrektsed ametnikud, kes vaatavad ainult, et seadus ütleb nii, kuhu me teid nüüd siin asetame ...

Ma arvan, et see piir on läinud palju hängusamaks. Me liigumegi kodanikuühiskonna suunas. Ei saa väga selgelt öelda, et siin on mustad ja seal valged, siin on pehmed ja seal kõvad, või ükskõik mis pidi jagada.

Milles see liikumine väljendub?

Näiteks et me täna siin EMSL-is oleme. Ka riigiasutustes on kaasamist palju rohkem. Jah, palju heidetakse ette, et kaasamine on näiline, mis tihti on tõsi, aga reaalselt kaasamist ja suhtlemist on kindlasti rohkem kui mõned aastad tagasi. Ma isegi natuke ärevusega jälgin, kuidas osa kodanikualgatusel muutub järjest tugevamini riigiasutustega seotuks. Kohati liiga tugevasti. Loodan, et kui masu lõpeb, muutub vabaühenduste rahastamine mitmekesisemaks.

Ollakse liialt riigi rahavooliku otsas?

Vahel mõne sihtasutuse või MTÜ puhul tekib küsimus, et kuigi ta on kodanikualgatuslik ja kindlasti hea kodanikuühiskonna esindaja, tuleb 100% tema rahastamisest riigieelarvest. Ta on muutumas samasuguseks avaliku sektori asutuseks.

Aga kas siis ei võiks kiirendada avalike teenuste üleandmist kolmandale sektorile, mis võimaldaks neil endil paremini raha teenida?

Ega riigiasutused väga palju avalikke teenuseid ei osutagi, pigem töötatakse neis välja põhimõtted. Reaalselt avalike teenuste osutamist on väga palju omavalitsustes ja nemad on hästi erinevad. Mõni on väga huvitatud, näeb palju vaeva, teine vähem. Ka erinevates valdkondades on delegerimine ebaühtlane.

Siin andis ka masu tagasilöögi. Kui eelarved kahanesisid, siis psühholoogiliselt on

omavalitsustel kergem teha kärpeid delegeritud tegevuste arvelt ja elu näitas, et nii ka läks. Kasvatate eelarvete olukorras oldi delegerimiseks avatumad.

Mainisite kaasamise paranemist. Kas on häid näiteid lähiminevikust, kus kaasamine on olnud silmapaistavalt hea ja osalised on seda kasu näinud?

See on vist valdkond, kus edulugudest ei räägita. Ka minuni jõuavad ikka pigem need näited, kus on süüdistusi.

Hea on kindlasti, et ministeeriumides on ametis kaasamise koordinaatorid, tervikuna on vabaühenduste kui partnerite arv võrreldes mõne aasta tagusega oluliselt suurenenud. Protsekkuridesse on palju rohkem sisse kirjutatud, et küsime arvamust sellelt, teiselt, kolmandalt.

Mulle on ka mõned ühenduste esindajad kurtanud, et nad ei jaksa enam. Et praegu olen siin teie juures, kohe pean minema Põllumajandus-, sealtsotsiaalministeeriumisse – päev otsa jooksen ühe töörühma arutelult järgmisele.

See on muidugi ka ülesanne riigiasutustele, kuidas leida ka uusi partnereid. Kindlasti tegutseb veel hästi palju seni kaasamata ühendusi.

Aga proovime anda paar konkreetset soovitusi kaasata. Mida ta peaks tegema, kui ta tahab omada mõju, kaitsta oma valdkonna huvisid?

Kindlasti on hea kaasatav see, kellel on hea läbirääkimiste oskus ja hea oled sa siis, kui oma partnerit hästi tunned. Kui saad aru, mis on ta tegevuse loogika, miks ta teeb neid ettepanekuid. Siis saab leida tema ja oma huvi vahel kompromissi.

Järelikult on tal ka mõtet esitada küsimusi, mitte kohe oma nõudmisi?

Jah. Et mis siis on ametkonna või poliitikute suur soov. Ja kui konkreetne ettepanek on kaasata sobimatu, siis peaks ta ka ise kaasama ja otsima alternatiivi, mis lahendaks ära selle ametkondliku soovi

mõnel paremal moel. Siis saab öelda, et teate, me pakume teie murele lahenduse nii, et ka meie huvid jäävad kaitstuks. Enamasti ei ole ju huvid risti vastanduvad.

Mäletan, et aastaid tagasi rääkis riik tubakaaktsiisi tõstmise läbi kaupmeestega. Siis oli selge vastanduv huvi, et üks tahab maksu tõsta ja teine mitte ja lahendusena sai paika aktsiisi tõstmise graafik aastateks, ehk siis vastutasuks said kaupmehed kindla tuleviku.

Selle näite puhul on ju võimalik ka riigil anda selgeid lubadusi, mida tehakse salatubaka osakaalu vähendamiseks. Nii et võib-olla siis on tulemus kõigile parem. Aktsiis kasvab küll, aga olukord võib partnerile olla senisest palju vastuvõetavam.

Niisiis, ma näen kaasatava jaoks kolme sammu. Esimene: mõista, miks algatus sündinud. Teine: proovida täpselt defineerida oma huvi ja leida lahendus, mis mõlemad rahuldaks. Ja kolmas: kui see pole võimalik, siis leida lisalahendus, mis kompenseerib järeleandmisi.

Kuidas erakonnad suhtuvad vabaühendustesse? Mõneti on nad ju ise ka kolmas sektor, aga vist peetakse end siiski erinevaks?

Ma arvan, et pigem osa vabaühendusi tahab end pidada erakondadest erinevaks kui vastupidi. Tahetakse piiri vahele tõmmata.

Et “meie poliitikaga ei tegele”?

Jah. Osale meeldib justkui ennast selle läbi tõsta, öelda, et teine on nagu kehvem või mustem.

Vaatame Eestis parlamendierakondi, kes mõjutavad avaliku sektori käitumist. Meil IRL-is on umbes 10 000 liiget, Keskerakonnal rohkem, Reformil veidi vähem. Enamik erakonda kuuluvaid inimesi on seal nagu mõnes vabaühenduses. Kui nad on aktiivsed, siis seda vabatahtlikel alustel, ei saa nad selle eest ei töötasu ega muid hüvesid, nad seisavad seal mingite põhimõtete eest. See on klassikaline kodanikualgatus ja kodanikuhariduse organisatsioon.

Selliseid inimesi on tuhandeid ja ei taheta mõelda, et kui räägitakse erakondadest, siis räägitakse tegelikult ... ma ei tea ... paarikümnest või kaheksast inimesest.

Teistpidi – kuidas erakonnad suhtuvad? Ma arvan, et väga aupaklikult. Kõik erakonnad tahavad teiste vabaühendustega üldjuhul väga hästi läbi saada.

Võimalik, kuid varem tundus mulle, et ka erakonnad tundsid, et MTÜ-d võivad siseneda nende mängumaale ja võtta ära mingi nende “asja”.

Arvan, et vastandus tekib sealt, kui mõni end mittepoliitiliseks nimetav ühendus vastandub selgelt poliitilisele algatusele ja teeb seda väga reljeefselt, isegi solvavalt. Siis köetakse lihtsalt inimlikult pinnalt vastastikku üksteist üles. Üldjuhul arvan, et seda väga palju ei ole.

Kodanikuühiskond on keeruline mõiste, meenutab innovatsiooni – tähtsate inimeste meelest väga oluline, samas elab ehk kuskil külas vanamees, kes teeb vikatist tuulegeneraatori ja hakkab seda müüma, teadmata, et see on innovatsioon. Sama on kodanikuühiskonnaga, et näiteks Artur Talvik organiseerib oma külas ägedaid tegevusi, kuid kui keegi tuleb rääkima

kodanikuühiskonna “ametlikku” juttu, siis ta tunneb, et see pole tema jaoks.

Eks siin kõige paremat tööd on teinud ära mõned, mida võib nimetada üldrahvalikeks kodanikualgatusteks. Need teevad pilti kõige paremini selgemaks.

Teeme ära?

Näiteks. Kodanik tunneb, et ta osales, ja teab, et see oli kodanikualgatus. Aga eks iga asjaga nii, et mida rohkem analüüsid, seda keerulisemaks läheb. Siin on ka “katustel” oma roll, kuidas olla tõlgiks.

Kas Eestis avaldatakse liiga vähe meelt?

Ma arvan, et Eestis avaldatakse meelt teisel viisil kui näiteks Prantsusmaal.

Arvuti taga kommenteerides?

Kas just seda, aga mulle meeldib selline meeleavaldamise viis rohkem, mis kaas-kodanike elu ei häiri. Mulle ei meeldiks,

kui ma tahan hommikul last lasteada viia ja keegi blokeerib mu tee sinna või arsti juurde. Ses mõttes olen ma väga rõõmus, et Eestis avaldatakse meelt hoolivamal viisil ja teiste elu ei minda sellega rikkuma.

Samas tihti nii, et keegi kogub allkirju, keegi teeb netis vastulehe. See pole sisuline meeleavaldus, vaid muutub üha kaugemaks tegelikust elust. Ka Toompeal näeb harva tõelist meeleavaldust, mis pole bussidega kohale toodud opositsioonipartei liikmed, vaid tõeline inimeste sõnum riigijuhtidele.

Meeleavaldamist peab keegi organiseerima, et ta oleks jõuline. Mina olen erinevatel vabaühendustega kohtumistel kutsunud üles omalt poolt võtma ka selgemaid poliitilisi seisukohti. Minu meelest väga efektiivne mõjutamisviis, mida Eesti ühendused üldiselt ei kasuta, on see, et öelda, et me toetame neid erakondi ja soovime oma liikmetel toetada seda või teist erakonda, sest nad on lubanud seda-seda-seda. Ja need, kes on meie seisukohtadega erinevatel positsioonidel, et me soovime oma liikmetel neid mitte toetada.

Mis veel võiks erakondi mõjutada?

Mida poliitik tähtsaks peab?

Kindlasti on poliitikutele olulised nende erakonna liikmete seisukohad.

Kas see tähendab, et kui näiteks osa MTÜ liikmeid kuulub ka erakonda, siis ütleme, et minge ja mõjutage oma parteid? Või ...

Ka seda. Mina kutsun inimesi üles liituma erakondadega. Kui on ikka selged seisukohad poliitikas, siis liituge erakonnaga ja mõjutage seda. Sellelt platvormilt, mis teile südamelähedane. Ma arvan, et nii lai Eesti erakondlik maastik ikkagi on, et ka tab enamiku inimeste maailmavaated ära.

Regionaalministri koduleheküljel seisab, et kodanikuühiskond on lai mõiste ja puudutab peaaegu meid kõiki. Mida see “peaaegu” tähendab? Kas on inimesi, keda kodanikuühiskond ei puuduta?

[Mõtleb pikalt] Ega mul pähe küll ei tule kedagi, keda see ei puudutaks.

Ilmselt teksti kirjutanud ametnik ei sõandanud siis lihtsalt nii julgelt väita.

Minu meelest tuleb see ära parandada ja öelda, et puudutab meid kõiki.

Kuidas hindate kodanikuühiskonna arengut selle valitsuse ajal?

Kadri Simson, Keskerakond

Arvan, et Eesti ühiskonnas on silmapaistvalt vilja kandnud rahvaspordiga seotud mittetulunduslikud algatused. Näeme, kuidas näiteks kodanike endi algatusel põhinevad tegevused rahvaspordi edendamiseks on leidnud laia vastukaja, spordiharrastajate-maratonisõitjate arvud kasvavad. See on väga positiivne.

Probleem on muidugi see, et selle valitsuse ajal on omavalitsustele minevat tulumaksuosa tuntavalt vähendatud, mis tähendab, et kõikvõimalikel klubidel-ühingutel on valla-linna tugi ära vajunud. Omavalitsustele tuleb neile kuulunud osa tagasi anda.

Murettekitav tendents on see, et tekib kõikvõimalikke valitsusparteide “variühinguid” nagu Omanike Keskliit, mis saavad suuri summast riigikassast ja teevad parteideülest nägu, aga kaadri ja sõnavõtude põhjal on selge, et tegu on IRL-i pehme propagandaga. Parteihundid on peitunud MTÜ nahka. Mulle tundub, et varem tuli sellist moonutamist harvemini ette.

Romeo Muck, Kuhjavere külavanem

Usun, et kodanikuühiskonna arenemine sõltub suuresti suhtumisest. Kui inimesed ise tahavad panustada oma aega ja teadmisi, siis on tulemused näha ja neid saab ka rahaliselt toetada. Samas on maa- ja kohalikel omavalitsustel väga

erinevad põhimõtted, kuidas ühendusi rahastada. Kui riigil ja eelnimetatuil on ühtsed strateegilised eesmärgid, siis peaks need siduma selgemalt ka ühenduste rahastamisega. Kindlasti on olnud kodanikualgatusete toetamisel eluliselt vajalikud kohaliku omaalgatuse programm (KOP), Vabaühenduste Fond, Kodanikuühiskonna Sihtkapital ja teised toetusfondid. Kui riigi eelarve on kõhnem, on ka toetamise võimalused väiksemad (vähenes ju KOP-i eelarve). See peaks sundima ühendusi jätkusuutlikkusele ega laskma tekkida õpitud abituse sündroomil. Kindlasti saab olla regionaalpoliitika tõhusam, mis ei peagi alati väljenduma rahas.

Ivi Proos, sotsioloog

Heade arengute poolelt – vabaühendusi rahastatakse üha paremini tänu Euroopa Liidu toetustele. Ühendused on hakanud suuremalt mõtlema ja õppinud tulemuslikult oma ideid plaanideks ja taotlusteks kirjutama. Omavalitsused näevad vabaühendustes üha enam partnereid, kes suudavad valdadesse lisaraha hankida.

Väga halbade arengute poolelt – erakondade üha suurenev vastastikune vaenamine on hakanud tuntavalt “mürgitama” rohujuure tasandit ehk vabaühendusi. Paljud vabaühendused on erakondlikul printsiibil mehitatud ja ühenduste koostöö asemel on pinged ja üks-teisele ärapanemise sihid.

Liikmeklubi alustas *pecha kucha*'ga

20 slaidi, igaühe jaoks täpselt 20 sekundit – nii andis Eestimaa Looduse Fondi talgute koordinaator Tarmo Tüür teistele EMSL-i liikmetele ülevaate oma organisatsiooni kogemustest, kuidas end üldises inforohkuses nähtavaks teha.

Kokku alati 6 minutit ja 40 sekundit kestev esitlusviis kannab jaapanikeelset nime *pecha kucha* ning selle mõtlesid Tokyo disainerid kaheksa aasta eest välja just selleks, et ettekanded oma ideede või kogemuste tutvustamiseks oleksid sisukad, tempokad ja huvitavad.

Huvitavate, kuid seni vähem tuntud ettekande- või arutlusmeetodite läbiproovimine ja tutvustamine, et need siis ka rohkem kasutamist võiksid leida, on üks, mida EMSL-i detsembris alguse saanud liikmeklubidega saavutada soovitakse.

Peamiseks põhjuseks, miks liikmeid edaspidi kord kuus mõne tööpäeva lõpus EMSL-i Rotermanni kvartali Vanas Jahu-laos asuvasse kontorisse mõneks tunniks kutsutakse, on aga organisatsioonide endi kogemuste vahetamine. Just seda, et kuulda teiste organisatsioonide tegevustest ja kogemustest, üksteiselt õppida, oma häid näiteid jagada ja koostöökohti leida, tuuakse kõige sagedamini välja EMSL-iga liitumise põhjuseks.

Liikmeklubi õhtu programmis on neli osa: kõigepealt teeb üks organisatsioon ettekande teemal, milles nemad häid tulemusi saavutanud ja kus neil teistele häid näpunäiteid jagada. Sellele järgneb juba laiem arutelu teistega, kes kohale tulnud.

Teiseks on liikmeklubi koht, kus üles võtta teemad, mis liikme jaoks parajasti olulised ning kus talle võiks ära kuluda teiste kaasamõtlemine või toetus.

Kolmandana kuulub liikmeklubi juurde n-ö vaba mikrofon, kus saab teatada, kui su organisatsioonil on käsil midagi, milles teisedki liikmed osaleda või millest kasu võiksid saada. Klubiõhtu lõpetab vaba vestlus kringli ja teega.

Esimest korda kogunes liikmeklubi 9. detsembril. Samal õhtul väljas ulgunud Eesti viimaste aastate ägedaim lumetorm Monika kahandas osalejate arvu varem tulla plaaninud paarikümnele umbes tosinale liikmele, kuid õhtu ei olnud seetõttu vähem huvitav.

Epp Vodja, Junior Achievement (JA) Eesti sihtasutuse tegevjuht, ütles, et tema oli isegi üllatunud, kui kasulikuks õhtu tal kujunes. “Tulles arvasin, et see on lihtsalt tore võimalus näha teisi inimesi, kes mitmetulundusühendustes tegutsevad, aga lisaks sellele sain ka veel palju uusi teadmisi.”

Viimastest toob ta esimesena välja *pecha kucha* ettekandemeetodi, mida soovib kindlasti ka oma organisatsioonis katsetada ning siis juba JA kaudu lastelegi õpetada. Ent väga praktiliseks hindab ta näiteks ka Terve Eesti Sihtasutuse juhilt Keit Fomotškinilt arutelu kuulnud soovitus näiteks raadio- või teleintervjuud andes vastuses aeg-ajalt ühingu täisnime sisse tuua, selmet kasutada asesõnu nagu “meie” – see aitab nime kuulajale paremini meelde jätta.

Liikmeklubid jätkuvad alates veebruarist ning hakkavad siis toimuma korra kuus.

EMSL-i liikmete tegemisi

Fenno-Ugria Sihtasutus on saavutamas oktoobri kolmanda laupäeva muutmist hõimupäevana riiklikuks täht- ja lipupäevaks. Nende algatatud eelnõu on saanud põhiseaduskomisjoni toetuse ning jõuab Riigikogu täiskokku jaanuari lõpus.

Eesti Naabrivalve ja Põhja-Eesti Päästkeskuse katseprojekt tunnistati kuritegevuse ennetus- võrgustiku EUCPN konkursil kõige uuenduslikumaks. Projekti käigus paigaldati kümnele Harjumaal külades üksi elavale eakale koju mobiilsidel tuginev valvesüsteem. Häire korral saab teate vabatahtlik, kelleks on tavaliselt lähim naaber või aktiivne külaelanik, kes kiiresti reageerides selgitab välja häire põhjuse ning annab või kutsub vajadusel abi.

Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi eestvedamisel algas Tallinnas jaanuaris TeateTants 2011. Avaüritusel läbis üle kahesaja rahvatantsija tantsusammul kilomeetri talviseid vanalinna tänavaid, augustis on plaanis kaheksa ööpäeva jooksul katkematult läbi tantsida kõik maakonnad, kokku tuhat kilomeetrit Eestimaa maanteed.

E-Riigi Akadeemia kuulutas enne jõule välja tegevust lõpetava Riigikogu koosseisu tublima e-poliitiku, kelleks valiti Marko Mihkelson (IRL). Žürii hinnangul kasutab Mihkelson sotsiaalmeedia võimalusi kõige sihikindlamalt ja professionaalsemalt, on sisukas, usaldusväärne ja asjatundlik, eriti välispoliitilisi teemasid kajastades.

Adam Johann von Krusensterni nimeline MTÜ aitas kaasa admiralikoduks olnud Kilti mõisa renoveerimisele, mille kaks aastat kestnud töö nüüd lõpetati. Kulunud enam kui 21 miljonist kroonist suurem osa saadi Norra ja EMP finantsmehhanismist. Kui enne oli põhikooli, lasteaiarühma ja muuseumituba mahutav hoone nii halvas seisus, et katus ähvardas sisse kukkuda, siis nüüd särab mõis kui prillikivi.

Külaaliikumine Kodukant aitas enne jõule Maanteeametil külasid särama panna. Veebilehel www.helkur.ee sai igaüks valida endale küla, mille elanikele helkurite ostmiseks annetada.

Rohkem ja värskemaid uudiseid www.ngo.ee.

EMSL-i liige, anna meile oma tegemistest teada info@ngo.ee!

Lõimumisrindel muutuseta

SERGEI METLEV ja **JEVGENI KRIŠTAFOVIŠ** noorteühingust Avatud Vabariik võtavad kokku kümne tegutsemisaasta võidud ja kaotused.

Valimisaja ja meie poliitiline elu üldiselt rõhutavad praegugi Eestis ühiskonna selget polariseerumist rahvuslikul pinnal. Või kui väljenduda erilise poliitilise korrektsuseta, siis kinnitavad, et muukeelne rahvas elab suuresti ikka teises info-, mentaalses ja väärtuste maailmas. Põhjusi on siin mitu, aga et midagi muuta, ei piisa ainult poliitilistest loosungitest, vaja on inimestevahelist suhtlemist, teineteismõistmist ja ühiste eesmärkide leidmist.

Noorteühingu Avatud Vabariik rohkem kui 1600 liikme hulgast moodustavad 70% vene kodukeelega noored. Kodukeel tähendab, et nende emakeel võib olla ükskõik mis – ukraina, valgevene, soome, läti –, aga kodus räägivad nad enamasti vene keeles. Meie peamiseks partneriteks on vene õppekeelega koolid, kust on pärit ka valdav enamik meie liikmetest. Pole saladus, et siinsed mitte-eestlased

on eestlastest kolmandas sektoris vähem aktiivsed, ja seda probleemi me üritamegi lahendada, pakkudes noortele võimalusi eneseteostuseks ja innustades neid ühiskonnas aktiivsemalt osalema.

Keelekuristik

Kõige suuremaks probleemiks on olnud vähesed kontaktid erineva kodukeelega noorte vahel, mida soodustab meie segregeeritud haridussüsteem, aga ka paljud muud faktorid, mille ületamiseks on vaja pingutust. Kahjuks on siiani üsna vähe olnud vabaühendusi, kes peavad oma eesmärgiks muukeelsete noorte kaasamist ja koostööd eesti ja mitte-eestlastest noorte vahel. Seetõttu pole oluline vaid eri kodukeeltega noorte võimalikult võrdne osalemine meie enda üritustel, vaid ka partnerorganisatsioonide pakkumiste vahendamine venekeelsetele noortele

ning nende kaasamine vabaühenduste tegevusse.

Üks olulisemaid identiteedi osi on ajalootunnetus. Kuigi oleme üritanud seda muuta, toimub Eestis ajalooline debatt kahjuks vene ja eesti infoväljades absoluutselt eraldi: arvamuste kontrastsus on niivõrd silmatorkav, et liigsete emotsioonide ja konfliktideta justnagu polekski võimalik neid teemasid arutada.

Eesti ajaloo raskete teemade käsitlemise kaudu siseneb ühiskonda pinge, mida soodustab vene noorte kohati vähene riigikeele oskus ning üldine eraldatus toimuvast. Mõeldes probleemile sügavamalt, töötasime välja projekti “Viisteist tundi Eesti ajalooost”, mida haridusministeerium pidas küllalt jumeakaks, et seda toetada.

Algatuse sisu seisneb õpilastele tuttavas keskkonnas – koolis – ajalootundide korraldamises ning lektoriteks on tuntud

et konsensuse saavutamine on võimalik.

Siiani on projektis osalenud üle 700 eesti ja vene koolide õpilase Tallinnast, Sillamäelt, Jõhvest ning Haapsalust, rääkimas on käinud ajaloo professor David Vseiov, kirjanik ja dokumentalist Imbi Paju, Juudi muuseumi rajaja Mark Rõbak ja teised. Loodetavasti täiendasid ka koolide ajalooõpetajad oluliselt oma teadmisi ja oskavad teha õppeprotsessi edaspidi veelgi huvitavamaks.

Samal eesmärgil arendame koostööd ka Venemaa ja teiste endise Nõukogude Lii-

du riikide noorteorganisatsioonidega, kellele tahame vahendada euroopaliku kaasamise, asjaajamise ja koostöö kogemust ning kellega arendada heanaaberlikke suhteid. Aastaid oleme aidanud Valgevene noorteühinguid ja nende liidreid, korraldades Eestis koolitusi, noorsoovahetuse projekte ja seminare ning kutsudes siia vabatahtlikke nende organisatsioonidest. Rõõm on tõdeda, et sarnast head koostööd Valgevenega arendavad praegu üsna mitmed Eesti vabaühendused, keda me omal ajal aitasime kontaktide leidmisega.

Suured plaanid

Meie palju suurem ja lähem naaber – Venemaa – ei ole veel nii karm kui Lukašenka-Valgevene ning ka Venemaal on palju Eestiga suhete arendamisest huvitatud organisatsioone. 2011. aastal plaanime pidada Venemaa partneritega ühise ajalookonverentsi, kus noored ajaloo huvilised, üliõpilased ja teadlased võiksid koos arutada meie riikide lähiajaloo komplitseeritud küsimusi.

Kõige suuremaks ohuks demokraatiale ongi kokkuvõttes dialoogi puudumine, olgu siis riigi sees erinevate sotsiaalsete gruppide või rahvusvaheliselt riikide ja rahvaste vahel. Dialoogi puudumine viib konfliktideni ja eriti rumal on selline käitumine naabrite vahel, kel on tegelikult rohkem ühiseid huvisid ja jooni kui neid lahutavat.

Teiste seas on koolides käinud ajaloo vestmas David Vseiov (vasemal) ja Imbi Paju (siin).

ajaloolased ja ühiskonnategelased. Me ei jaga noortele statistilist infot sõjakaotustest ega räägi kuivadest faktidest, fookus on pigem mõistmisel ja analüüsil. Tahame näidata koolinoortele, et meie riigi ajaloos on väga palju Eestis elavaid eestlasi ja venelasi ühendavat ning just ühist ja inimlikku arusaamist meie ajaloo traagilistest momentidest me rõhutamegi.

Õpilased on neil teemadel tõesti huvitatud diskuteerima, samas vihjasid mõned pärast üritust, et nad on teadlikud perekonda puudutanud tragöödiast (näiteks repressioonid), kuid rääkida sellest siimaani ei julgenud. See näitab, et mingi minevikust tulenev hirm eksisteerib ka neil. Kindlaks eesmärgiks on see, et populistlike loosungite asemele tuleks analüüs ning karjumise asemele mõistmine. Projekti edu, millest annab tunnistust osalejate rohkus ja aktiivsus, koolide tahe koostööd teha ning soe vastuvõtt, näitab,

Kari gümnaasiumi õpilaste ekskursioon Kindral Laidoneri muuseumisse

Mona Mägi

Õpetaja ratastel

Oma rajast rohelusse räägib **MARI KODRE**Sele seekord “Noored kooli” 3. lennu õpetaja ja Tagurpidi Lavka lavkatahtlik MONA MÄGI.

Mona, kui roheliseks sa end teiste roheliste seas üldse pead?

Ma liiga roheliseks ennast ei pea, kuigi näiteks pakendite teema on mulle alati südamelähedane olnud. Mulle kohe ei meeldi pakendid. Kui kogumiskonteinerid alles tulid, sain kord ühe mammi käest riielda, kui oma pudeleid konteineri aukudesse toppisin. “No issand jumal, prügikast on ju siin kõrval, kas te siis sinna ei või panna oma prahti!” Seletasin mammi-le, et see ongi tegelikult ka prügikast!

Mis ringiliikumisse puutub, siis transpordivahenditest eelistan ma ratast, kuid mitte niivõrd selle nn rohelisuse pärast. Pigem seetõttu, et Tallinnas on rattaga kõige mugavam ja kiirem liikuda. Ma ei kannata ühistranspordi ootamist ja oma autot ma kahjuks osta ei jaksa. Kui enam rattaga ei kannata sõita, siis sõidan meel-sasti rongiga. Kuue minutiga kesklinna, no super noh!

Mis on Tagurpidi Lavka idee?

Lavka idee on eelkõige selles, et võimalikult palju kaupa tuleks võimalikult kodu lähedalt. Me ei aja taga paberitega mahepõllumajanduslikke tooteid, see ei ole meie prioriteet. Ostame enamiku tooteid väiketalunikelt, kes oma saaki ei mürgita, neil ei ole selle järele vajadust. Meie mõte on eelkõige selles, et milleks maksta raha välismaa põllumehele, kui siinsamas Eestis kasvab ka sama asi. Ja milleks osta asju, mis on reisinud tuhandeid kilomeetreid, kui meie enda kaup on palju maitsvam ja tervislikum!

Kas lavkalised on tavaliselt neis küsimustes ühel nõul?

Põhimõtted on kõigil samad, nii et mingeid vaidlusi ei ole meil tekkinud. Püüame kõik ise nii palju kui võimalik tootuda Lavka toodetest, siis on käive samuti suurem ja kaup püsib värskem. Elu

ise ongi roheliseks eeskujuks, see on ju tegelikult nii loomulik.

Kuna oleme kasvanud ajal, kus kõike kasutati uuesti, siis pigem on imelik, et inimesed selle nii kiiresti ära on unustanud. Mulle endale on raamatutest kõige hingelähedasem Epp Petrone “Roheliseks kasvamine”. Seda lugedes oli kogu aeg tohutu äratundmisrõõm.

Millest sinu enda igapäevane toidusedel koosneb?

Mulle väga meeldib süüa teha, püüan palju kasutada erinevaid juurikaid, sest Eestis ju suurema osa aastast ongi ainult neid saada. Küpsetan ise leiba ja kasutan ainult vabalt kasvatatud kanade mune. Väga raske on mitte osta igasuguseid puuvilju, ma arvan, et see on ka teistel inimestel väga keeruline, kuna valik on nii suur.

Aju ei saa poes aru, et tegelikult ei ole sellel tuhandeid kilomeetreid läbinud

puuviljal mingit toite- ega muud väärtust. Ikka isutab ja tahad osta. Eelmise aasta jõulude ajal jooksis televiisorist EMT toetuskampaania, kus inimesed said helistada ja aidata lavkabussi jaoks raha koguda. Mina kutsusin seal inimesi üles eestimaist toitu valima ja sel ajal kannatasin küll foobia all, et kõik inimesed tunnevad mind poes ära, ning vaatasin väga hoolega, mis ma korvi panin.

Banaanidest ei suutnud ikka loobuda, need siis peitsin korvis kõige alla. No tegelikult loomulikult keegi ei tundnud mind ära, isegi oma ema ei saanud alguses aru, et mina seal reklaamis olen.

Kas ise ka näpud mulda pistad?

Ei, ma ei ole suurem asi aednik. Isegi kodus surevad kõik taimed järjekindlalt ära. Aga see-eest olen ma andunud korilane. Seened, marjad, viljad – *you name it!*

Aga vahel näiteks burksi sööd?

Oo jaa! Mulle meeldivad sellised vana kooli burksid. Kuigi hiljuti tegin hästi tore-da avastuse – mulle kõige rohkem meeldib burksi juures see kapsa-hapukoore salat. Nüüd hoopis teen kodus seda. Nii hea nosida.

Kui oluliseks pead hariduse rolli keskkonnasõbraliku maailmavaate edendamisel?

Haridus ongi kõige olulisem – miski muu ei saa olukorda muuta kui inimeste teavitamine. Lavkal on suur eesmärk ja väike eesmärk. Meie suureks eesmärgiks on inimeste koolitamine, teavitamine, selgitamine, millist kasu saab majandus, kui inimesed ostavad kodumaist kaupa, ja milline koorem on see loodusele, kui osta tooteid, mis on väga kaugelt toodud.

Igapäevane müügitegevus on vajalik osaliselt selleks, et aidata väiketaludel oma kaupa turustada, ja teisalt ka selleks, et rahastada suurt eesmärki. Lavka jaoks ei ole niivõrd oluline, kelle käest kaupa ostetakse, niikaua kui see on kohalik kaup.

Miks enamik inimesi ikkagi supermarketites poodleb?

Sest see on kõige lihtsam, valik on kõige parem ja loomulikult hind on madalam. See kõik on ju väga loogiline. Minu arvates meie supermarketites pole seis kõige hullem – ikka väga palju on kodumaist kaupa. Samas tuleb siltide lugemisel

olla tähelepanelik. Hiljuti kohtasin riisi, mille juures oli silt “Eesti toode”. See, et kaup on Eestis pakendatud, ei tähenda, et ta on lähedalt pärit.

Minu unistus on, et inimesed toituksid vastavalt aastaegadele – et talvel söödaks juurikaid ja hoidiseid ning suvel värsket kraami. See, et meil on nüüd võimalik aasta ringi süüa Eestis kasvatatud tomatit ja kurki, ei ole loomulik. Ma loodan, et inimesed ei lase ennast petta supermarketite igavesest suvest ja tuletavad meelde oma loomuliku menüü.

Ütle nüüd õpetajana ausalt – kas sa usud, et lapsi on võimalik panna juurikaid armastama?

Kõik lapsed armastavad juurikaid. Kahjuks on täiskasvanud need, kes mingi toidu laste jaoks ära rikuvad. Näiteks ei tea paljud lapsevanemad kindlasti seda, et 2.-3. eluaastal, siis kui laps on juba aktiivne, aga ei oska ennast veel ohtude eest kaitsta, on loodus ise talle kaitsemehhanismi välja arendanud.

Nimelt tunnevad selles eas lapsed maitseid eriti tugevalt, mis on vajalik seetõttu, et laps kogemata midagi mürgist ei sööks. Kui sel ajal sundida lapsi sööma näiteks juurvilju, mis on enamasti väga tugeva maitsega, võib laps saada sellest toidust kogu eluks negatiivse mälestuse. Näiteks minu vanatädi sundis mind sööma halvaks läinud lillkapsast, kuna ta ise oli elupõline suitsetaja ega tundnud ilmselt selle maitset. Mul läks tubli 20 aastat, et sellest maitseelamusest üle saada.

Jamie Oliveri koolitoidusaagat oled ka jälginud?

Jamie Oliveri saade ja kogu tema projekt on väga tänuväärne. Nagu ta enda TED-i konverentsi kõnes ütles, on ta kõikide sööklatädi eestkõneleja, sest sööklatädid püüavad teha parimat nende käsutuses olevate teadmiste ja vahenditega. Ega asi ei ole lastes, asi on hoopis täiskasvanutes. Lapsed söövad nii, kuidas neid kodus ja koolis sööma õpetatakse, ning eelkõige tuleb harida täiskasvanuid.

Oled Tallinna Humanitaar-gümnaasiumis inglise keele õpetaja. Mida arvavad sinu kooli lapsed koolitoidust ja kas oled nendega ühel nõul?

Meie koolis on väga head toidud, palju

juur- ja puuvilja. Meeldib nii lastele kui õpetajatele. Samuti on meie kool saanud “Tervisliku koolipuhveti” tiitli. Näiteks reedeti ei saa puhvetist osta saiakesi, muul ajal on seal ka väga tervislik valik. Suureks hitiks on iga päev puder.

Kuidas see Lavka puhul toimib – kas teie lähete tootjate juurde või leiavad nad juba ise teid üles?

Enamik tootjaid on meid ise üles leidnud ja toovad ka kauba meile ära. Hetkel ei saaks me endale kaugemaid transporditsi lubadagi.

Nn toiduringid ja Otse Tootjalt Tarbijale süsteem, mahekauplused ja -turud võidavad üha enam südameid, lisaks on mitmed tippkokad võtnud kohaliku tooraine oma südameasjaks. Kellega Lavka koostööd teeb?

Oleme teinud koostööd mitmete toidustusasutustega. Hetkel on areng jäänud meie endi taha, sest kõik lavkalised käivad täiskohaga tööl ja me ei ole suutnud luua süsteemi, mis tagaks pideva tooraine olemasolu. Novembrikuust võtsime tööle projektijuhi Eve, kes kõike nüüd paremini ja tõhusamalt tegema hakkab.

Hetkel on meie suureks projektiks kontorid. Mõte on selles, et tööinimesed telliksid nt korra nädalas Lavka kaubad endale kontorisse, siis on neid sealt hea auto peale panna ja kohe koju sõita. Samuti pakume kontoritesse tervislikke suupisteid.

Mis on sulle tulnud Lavka tegutsemisaja jooksul suurima üllatusena? Kas oled olnud sunnitud midagi omaenda tõekspidamiste seast ümber hindama?

Suurim üllatus on vist olnud see, kui hästi meid on vastu võetud ja kui toredad on inimesed. Kõige mõnusam on olla Lavkaga kuskil müümas, sest siis ikka iga teine juurdeastuja soovib jõudu ja edu, ja tundub, et väga paljud inimesed on meie tegemistega kursis.

Omaenda tõekspidamistes ei ole pidanud midagi ümber seadma, sest me talitamegi just enda tõekspidamiste järgi.

Kui tahad Lavka kaupa koju või kontorisse tellida või tulla paaril tunnil kuus lavkavabahtlikuks, siis mine meie koduleheküljele tagurpidilavka.wordpress.com

Poliitikavaatleja ning valitsussuhete ja kommunikatsiooniettevõtte META Advisory Group partner **ANDREAS KAJU** annab mitu lugemissoovitust poliitretoorikast, kampaaniatest ja propagandast.

KOMPASS

valimisretoorika mõistmiseks

“**O**n erakondi, kes räägivad lihtsustatult, ja erakondi, kes peavad valijaid lihtsameelseks.” Umbes nii on öelnud üks Eesti erakondade teravaimaid pliiatseid ja kampaaniastrateegiate arhitekte.

Sõltumata sellest, kumba kategooriasse keegi selle terava mõistusega *zoon politikon*’i enda partei paigutab, on vaid õrnalt looritatud sarkasmiga lausunud mõttes suur tähendus. Ka märtsikuised valimised annavad võimaluse mõõta selle

printsibi paikapidavust, kui hinnata erakondade ja tipp-poliitikute valitud strateegiaid oma valijate kõnetamiseks.

Just oma valijate – suure osa meedia vahendusel meieni jõudvast kampaaniast on erakonnad suunanud oma tuumikvalijatele. Inimestele, kel on väljakujunenud valimiseelistus, tundub vähem sümpaatse erakonna kommunikatsioon ikka naeruväärselt labane ja ühedimensiooniline. Sama kindel võib olla, et selle erakonna valijale tunduvad täpselt sama totakad

teie valimiseelistuse poolt teie kõnetamiseks valitud keel ja sõnumid.

Ja kõigil teil on õigus nii arvata – suurematel erakondadel on väga täpne arusaam oma valijast: kus ta elab, kus töötab ja palju teenib, mitu last tal on, mis tüüpi autoga ta sõidab, milline on tema hari-duslik taust ja palju muud.

Suurte erakondade jaoks pole parlamendi valimiskampaania katsepolügoon, kus midagi uut ja enamasti rumalat proovida (kuldmunade laureaadiid, kes erakon-

dade valimiskampaania visuaali disainides soovivad sadade tuhandete inimeste peal oma loomingulisust katsetada, on alati pahased, kui seda kuulevad). Valijaga räägitakse talle arusaadavas keeles väärtustest ja valikutest, mis tema jaoks olulisimad.

Karta on, et tänavused valimised järgivad seda vormelit täpselt – neli paramenti jõudvat erakonda tunnevad end piisavalt mugavalt ja kindlalt, et mitte

liialt riskida. Julgeid kampaaniaid näeme olukorras, kus erakond läheb võitlusesse *terra incognita*le, et laieneda uude valijarühma. Üldiselt on

see siiski uute ja/või protestierakondade ampluaa, sest see, mida oleme harjunud nimetama valimiskampaaniaks, mõjutab harva oluliselt lõpptulemust – suur osa valimistulemusest on siiski otsustatud valimiste vahel tehtu või tegemata jäetuga. See aeg on tegelik infosõdade lahingutaner, kampaania lõppfaasis tõmmatakse lihtsalt järgmiseks neljaks aastaks maha kättevõidetud maa-alade piirid. Kampaania lõppfaas on nagu keeruline läbirääkimisprotsess, püütakse paberile saada seda, mis kõigil juba teada – aga mõningad nüansid, millest mõni võib olla suure kaaluga, tuleb veel läbi vaielda.

Üks on selge – elitaarseid käsitlusi erakondade kampaaniastrateegiate ebaküpsusest, labasusest või üheülbalisusest ei toeta statistika (nt viimase kümnendi valimisosalus) ega ka terve mõistus. *Ceteris paribus* on erakonnad, liberaalse demokraatia tingimustes läbilõige meie ühiskonna küpsematest ja ebaküpsimatest karakteristikutest, täpselt niisama arenenud ja keerulised oma kommunikatsioonikeeles ja sisulistes sõnumites, kui valijad oma vajadustes ja nõudmistes.

Kuigi Eesti erakondlik esindusdemokraatia pole täielikult vabale konkurentile avatud (tulemusest sõltuv rahastus, veelgi enam uusi tulijaid diskrimineeriv ettevõtete annetuste keeld, liikmetsensus jpm), siis laias laastus juhib erakondi siiski valija, st nõudlus. Siinkohal pakuksin sellesama nõudluse harimiseks oma riigilist mõned lugemissoovitused (kindlasti on maailmas selles valdkonnas lugematu arv häid raamatuid), mis annavad süvenemise korral võimaluse ja vahendid vaadata valimisi veidi teistsuguse pilguga.

Jah – valimiskampaania on alati grotesk, sest peab nii kvantitatiivselt kui kvalitatiivselt olema selline, et tõuseb ülejäänud foonilt esile, sobitundes kaasaegse meedia kõige suurema haarde ja ulatusega formaatidega ja kõnetades väga konkreetset valijat vastavalt tema ootustele (mille kujundamine on osa sellest samast kampaaniast). Aga kui mõistame paremini põhjusi lihtsustatud valimisretoorika või labasena tundu-

vate kampaaniavõtete taga, siis ehk õnnestub meil vältida väsimist liberaalse demokraatia paratamatutest puudustest.

Dr Frank I. Luntz

“What Americans Really Want ... Really”. Oluliselt viimasel paaril aastakümnel vabariiklaste retoorikat mõjutanud meest peetakse üheks parimaks USA avaliku arvamuse tundjaks. Kindlasti on ta ka lihtsamini loetavaid autoreid vallas, mida võiks nimetada “arutelude raamistamiseks”. Avaliku arvamuse äärmiselt kõrge erikaal ja sellega kaasnev äärmiselt kvantitatiivne lähenemine valimisstrateegiate kujundamisele on liberaalse demokraatia puhul paratamatu ja selles kontekstis on Luntzi tundmaõppimine vältimatu.

Stanley B. Greenberg “Dispatches From The War Room”. Selle mehe osalusega ettevõtte on minu teada ka Eestis kampaania strateegilise planeerimise teenust osutanud. Stan Greenbergi peetakse üheks olulisemaks demokraatliku poliitstrateegia mõjutajaks sõjajärgses USAs. Raamat räägib viiest poliitilisest liidrist – Tony Blair, Bill Clinton, Nelson Mandela, Ehud Barak ja Boliivia president Gonzalo Sanchez de Lozada – ja Greenbergi enda rollist nende saatuse kujunemises. Jällegi pilguheit angloameerika valimiskeskonda ja konsultantide töösse, mis võib näida kauge, aga viimaste aastate kogemus näitab, et ükselt uksele kampaaniad, võrkturundus, valijate andmebaasid ja kvantitatiivne töö on kõik jõudnud USA-st Euroopa kaudu ka meie poliititehnoloogiasse.

“The Blair Years” *alias* “The Alastair Campbell Diaries” (Campbell) ja “Alastair Campbell” (Peter Osborne ja Simon Walters). Esimene raamat on Blairi (ja

valitsuse) kommunikatsioonidirektori päevikuvormis mälestusteraamat ja teine kahe ajakirjaniku retrospektiiv selle äärmiselt vastuolulise mehe igapäevatoöst valitsusjuhi retoorika ja seeläbi ennekõike poliitika enda kujundamisel – sh nii Kosovo kui Iraagi sõjaga seonduv. Viimane sai ka Tööpartei kirstunaelaks.

Chris Mullini päevikud “A View from the Foothills”. See Tööpartei saadikuna 23 aastat parlamendis istunud endine ajakirjanik, kelle poliitilised instinktid on sümpaatselt kodanike põhiõiguste kaitse poole kaldu (oponeeris mitme enda erakonna poolt moodustatud valitsuse põhivabadustevaenulikule poliitikale), kirjutab haavalt ebaolulises ametis oleva poliitiku elu väheeksklusiivsest argipäevast.

Matt Latimeri “Speech-less”. Latimer oli George Walker Bushi kõnekirjutaja. Kuigi ta pole ilmselt oma talendilt ega ka mõjult võrreldav Kennedy skriiba Ted Olseni või mitmete teistega, siis tagasivaade Bushi kõnekirjutaja perspektiivist annab meile ikkagi üsnagi intrigeeriva siseperspektiivi. Vabariiklaste ühe radikaalsema poliitika-kommentaatori Ann Coulteri sõnade järgi võiks seda poliitilist satiiri pidada looks ühest noorest ja andekast konservatiivist, kes läheb Washingtoni, jõuab kiiresti tippu (Latimer oli ka mõnda aega ka Rumsfeldi sulg ja tindipott) ning pettub täielikult, et siis igaveseks poliitikast lahkuda.

Kokkuvõttes peitub ka negatiivne hinnang – poliitika ei ole nõrkadele ega järeleandlikele. Kui sa pole valmis oma tõekspidamiste eest seisma ja end jõuga kehtestama, vaidid, siis jääb lõpuks tõesti puhtama südametunnistuse ja parema

une tagamiseks üle vaid raamat kirjutada. Sellele vaatamata hea lugemine.

Eelnev loetelu on subjektiivne

ja peegeldab ilmselt minu enda hobisid ja huve. Kuigi poliitika (tegemise) tundmine tuleb kasuks, siis olen kaugel uskumisest, et valimistel valiku tegemiseks tuleb ära tunda retoorikanippe või propagandatehnikaid.

Vastupidi, see on ebaoluline. On vaja teada, mida sa oma riigiga teha tahad, ja valimistel tuleb langetada otsus selle erakonna kasuks, kelle huvid sinu omadega enim kattuvad või sinu omi teenivad.

Suurte erakondade jaoks pole parlamendi valimiskampaania katsepolügoon.

Erakondadel on aastatepikkuse uurimistöö tulemusena väga täpne arusaam oma valijast.

Võrdsest kohtlemisest ettevõttes tõuseb tulu kõigile

Euroopa rahvastiku vananemise ja maailmamajanduse konkurentsi tihenemise tõttu tuleb ka Eestis aidata igaühel olenemata soost ja muudest füsioloogilistest tunnustest anda oma panus majandusellu. See eeldab kõigile võrdseid võimalusi tööturul ning ülesannete jagamist töö- ja pereelu ühendamisel, selgitab soolise võrdõiguslikkuse konsultant **HILLE HANSO**.

Milleks aga uurida soolist tasakaalu ettevõttes? Eestis jõustus soolise võrdõiguslikkuse seadus 2004. aastal, kuid vähesed organisatsioonid on selle sisust ja eesmärkidest teadlikud. Laiemalt on räägitud Eesti meeste ja naiste palgavahest, mis ulatub eri allikatele tuginedes 25-31 protsendini.

Kuid palgavahe on selles teemas ainult üks tahk. Ka töö- ja pereelu ühitamise võimalused mõjutavad naiste ja meeste hierarhiat ametipositsioonidel – nii on näiteks lapsehoolduspuhkuste tõttu just naistel karjääris sageli rohkem pause.

Ettevõtte mainele tuleb kasuks, kui personalitöös selliste aspektidega arvestatakse ning pakutakse mõlemast soost vanematele võrdseid võimalusi perekondlikke kohustusi jagada.

Samuti annab võrdsete võimaluste pakkumine pikemas perspektiivis majanduslikku kasu – väheneb kaadrivoolavus, suureneb töötajate lojaalsus ning efektiivsus.

Ettevõtte soolise tasakaalu analüüs annab hea võimaluse näha oma ettevõtte töötajate rahulolu enda ja ettevõttega uuest perspektiivist, mõista nende individuaalseid vajadusi ning muuta neid seeläbi lojaalsemaks ja efektiivsemaks. Vaadates oma ettevõtet hetkeks läbi soolise võrdõiguslikkuse prillide, saavad juhid võrdsete ootuste ja võrdse kohtlemise edendamiseks palju ära teha.

Siit mõned näpunäited.

- 1.** Hinnake meeste ja naiste olukorda organisatsioonis (personali struktuuri, tööaega, värbamist erineva iseloomuga ametikohtadele, töötasu, koolitusi, töötaja paindlikkust, karjääri edenemist).
- 2.** Analüüsige, mis on põhjuseks, kui ühest või teisest soost töötajad pole saanud võrdset esindatust nii juhtimises kui erineva iseloomuga ametites.
- 3.** Algate dialoogi töötajatega, uurige nende tagasisidet objektiivselt.
- 4.** Vaadake läbi oma ettevõtte värbamispoliitika – see on soolise tasakaalu seisukohast üks olulisemaid vahendeid. Teadlikult eesmärgistatud tegevusega võib väljakujunenud olukorda muuta ja meelitada ligi suurema hulga mõlemast soost kandidaate. Sotsiaalministeeriumi 2007. aastal läbiviidud uuring Eesti äri sektori ettevõtete hulgas leidis, et 96% juhte ei ole võrrelnud meeste ja naiste osakaalu nende ettevõttesse viimase paari aasta jooksul palgatud töötajate hulgas. Aastal 2011 võiks Eesti ettevõtete juhid seda trendi vastupidises suunas muuta.
- 5.** Läbi tasuks mõelda värbamiskannaliid, samuti ametikoha kirjeldus töökuulutustes – kas see on koostatud atraktiivselt mõlemast soost kandidaatide jaoks?
- 6.** Kui kasutate personaliotsingufirma abi, siis paluge neil konkreetsele ametikohale leida võrdselt mõlemast soost kandidaate.

7. Jätke tööintervjuul ära kõik küsimused, mis puudutavad kandidaatide eraelu (nt perekonna planeerimise, lapsehoolduse korraldamine jne). Üksikisa või inimene, kes hoolitseb oma erivajadustega sugulase eest, võib samuti olla väärtuslik töötaja.

8. Nn positiivsed erimeetmed lubavad vähem esindatud soo eelistamist – kuid ikka rangelt identsete pädevustasemetega korral.

Need vähesed suunised võivad anda mõtteainest empaatilisele ja sotsiaalset vastutust tundvale juhile oma ettevõtte töö korraldamisel, kuid pikemas perspektiivis tuua majandusliku konkurentsi võime kasvu. Innovaatiliste ja loovate lahenduste aluseks peetakse ju mitmekesist kollektiivi, kus igaühe panus on pigem erinev kui liiga sarnane. Liiga ühekülgne töötajate profiil võib ettevõttele tähendada vähest tõhusust.

Pöörates tähelepanu soolisele tasakaalule oma ettevõttes, aitate kaasa inimkapitali arengule, edendate töötajate tervist ning vähendate sooliste stereotüüpide takistavat mõju inimeste valikuvabadusele.

* Artiklis on kasutatud mõtteid väljaandest "Kasu ja tasakaal: soolise võrdõiguslikkuse edendamise retseptiraamat Eesti ettevõtete juhtidele" (autorid: Vicki Donlevy ja Rachel Silvera, toim. Sotsiaalministeeriumi soolise võrdõiguslikkuse osakond)

Uude aastasse 2001 mindi Eesti Päevalehe kodanikuühiskonna lisa Foorum veergudel optimistliku tõdemusega: “Sõna “kodanikualgatus” on ära õppinud isegi Eesti Ekspress ja Reformierakond.” Mis toona veel uudist oli, vaatas **URMO KÜBAR**.

10 aastat hiljem

EMSL valmistus 3. veebruaril 2001 kokku kutsuma mittetulundusühenduste ümarlauda, mille esimeseks tööks pidi saada Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni (EKAK) heakskiitmine enne selle esitamist Riigikogule. Edaspidi nähti ümarlauda kogunevat kord aastas, et arutada küsimusi, nagu EKAK-i rakendamise aruanded ja tegevuskavad, seadusandlus, rahastamine. Ümarlauda olid oodatud ka registreerimata ühendused, kuid mitte avalik-õiguslikud sihtasutused, erakonnad, ametiühingud ega kogudused.

Tiina Jääger Vabariidusliidust muretses, et ümarlaud tekitatakse kiirustades ning see võib hääbuda, kui algne eesmärk, EKAK-i heakskiitmine, saavutatud. Nii ka läks. Järgmistel aastatel leppis ümarlaud kokku veel ka vabaühenduste eetikakoodeksis ja hea kodaniku põhimõtetes. Algsete eestvedajate kõrvale jäädes hakkas aga hoog raugema ning pärast 2006. aastat ei ole ümarlaua suurt kogu enam kokku tulnud. Selle funktsioone on mõneti üle võtnud alates 2008. aastast üle aasta toimuvad vabaühenduste kätajad.

***

Läbi kahe lehenumbri arenes debatt toona-se Rahandusministeeriumi nõuniku, praegu EMSL-i nõukogu liikme, blogija Daniel Vaariku ning siis Jaan Tõnissoni Instituuti, praegu KÜSK-i juhtiva Agu Laiuse vahel.

“Kui erasektor on läbinud majanduslanguse puhastustule ning avalik sektor on aastate jooksul olnud meedia pideva tähelepanu all, on kolmandast sektorist saanud eri sorti piraajade viimane ohutu pelgupaik, kuhu uuriv pilk eksib harva,” kirjutas Vaarik.

Laius vastas, et suurimaks probleemiks läbipaistvusega on hoopis ametnikkonna asutatud või nendega mehitatud sihtasutused ja MTÜ-d. “Kui ühendus läheb ministeeriumisse projektiga, kus sama ministeeriumi ametnikud on kavandatud

osalema ja selle eest ka tasu saama, on neil võimalused toetust saada oluliselt suuremad,” kostis ta. “[---] Seetõttu ootan ma igasugust riigi tahteavaldust asuda korras-tama mittetulundusühingute rahastamise korda, et see demokraatlikuks, arusaadavaks ja läbipaistvaks teha ning suurendada seal mittetulundusühingute endi esindajate osalust.”

***

Erinevad arusaamad läbipaistvusest tulid välja ka Foorumi eksperimendist. Esinedes telefonis uurimistööd tegeva üliõpilasena, paluti erakondadel saata e-postiga oma liikmete nimekiri ning kümme-konnal tuntud vabaühendusel oma majandus-aasta aruanne ja eelarve.

Ühendused üldjuhul andmete avaldamisega ei tseremoonitsenud. Ainult Eestimaa Looduse Fond nõudis kirjalikku põhjendatud taotlust, mille kohta oleks siis otsuse teinud fondi juhatus. Teised saatsid küsitud andmed kas kohe või mõningase veenmise järel e-postiga.

Seevastu erakonnad jäid vankumatuks: kes tahab liikmete nimekirjadega tutvuda, mingi äriregistrisse, esitagu taotlus ning saab need siis järgmisel päeval kätte. “Meie käime ka äriregistris teiste erakondade nimekirju lugemas,” lohutas Isamaaliidu sekretär. Keskerakond kahtlustas aga, et küsija võib olla ise mõne erakonna liige, kes tahab teada saada nende kohalike aktivistide nimesid.

***

Eesti Humanitaarinstituudis (tä-naseks osa Tallinna Ülikoolist) valminud uurimus aktivistidele rõõmustamiseks põhjust ei andnud. Vabaühendusi nähakse kui lisandit, mis küll võib olemas olla, kuid pole ühiskonnas vältimatu, tõdesid uuringu läbiviijad

Rein Ruutsoo, Mikko Lagerspetz ja Erle Rikmann.

Ettevõtjaid, ametnikke, poliitikuid, teadlasi ja ühenduste endi aktiviste intervjuerides pandi muu hulgas tähele, et kodanikuühiskonnast kiputi rääkima oma valdkonna keeles, aga staatusest madalamana: kas siis kehvapoolse äritegevuse, puuduliku halduskargu või lihtsalt anarhiana.

Ruutsoo ei pidanud tulemusi üllatavaks. Kooliõpikutes pole kolmandast sektorist pea ühtegi sõna ja see, mis on, on rumalus, mille on kirjutanud inimesed, kes tegelevad riigi õigustamisega, ütles ta.

Isegi kodanikualgatusse kõige positiivsemalt suhtujad uskusid, et ühiskonnas oluliseks muutub teema alles 10-20 aasta pärast.

Kümne aasta eest nägi Daniel Vaarik kolmandas sektoris piraajade pelgupaika. Vaadake, milline nõunikuäärre siis ise välja nägi!

Allar Jõks järjekordses ettekandes meenutamas, et iga kodaniku õigus ja kohus on mõelda. Ja parteisse ei pea astuma.

Priit Salumaa ja Ragnar Sass Garage48-st aasta pioneeridena.

Võõrustanud maja perenaine Ene Ergma.

2010. aasta missiooni-inimene Liia Hänni.

Aasta vabaühendus on suuralgatus Toidupank ehk Piet Boerefijn ja kaasvõitlejad.

Valdo Kalm on teenäitaja mitte vaid juhtides aasta äriettevõtet EMT, aga ka isiklikult alati hingega kaasas olles.

Lagle Parek tutvustamas Liia Hännit kui eelkõige vaba inimest.

Aasta tegijad 2010

EMSL ja Ene Ergma andsid 27. jaanuaril üle aukirjad kodanikuühiskonna mullusele viiele parimale. Loe lisaks tegijatest ja kõigist esitatud kandidaatidest www.ngo.ee/tegijad.

Musitseeis Ühe Õhtu Kvartett – Vanalinna Hariduskolleeiumi noormuusikud ühes *grand old man*'i härra Tõnis Rätsepaga.

Kodanikuühiskonna aasta teo tiitlit NO99 “Ühtne Eesti” eest tuli vastu võtma teatri endine tegevjuht Kaarel Oja. Kõik näitlejad olid Saksamaal festivalil.